

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA HISTORIE

**HOSPODÁŘSKÉ POMĚRY V HORAŽĎOVICÍCH
V RANÉM NOVOVĚKU**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jakub Hanáčík

Historická studia

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Jan Kilián, Ph.D.

Plzeň 2016

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta pedagogická

Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jakub HANÁČÍK**
Osobní číslo: **P13B0063P**
Studijní program: **B7106 Historická studia**
Studijní obor: **Historie se zaměřením na vzdělávání**
Název tématu: **Hospodářské poměry v Horažďovicích v raném novověku**
Zadávající katedra: **Katedra historie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem této bakalářské práce je zpracovat hospodářské poměry v Horažďovicích v raném novověku. Budou zde popsány hlavně řemesla a cechy, městské výdaje a příjmy nebo vlastní nemovitý majetek. Autor práce bude konzultovat s odbornými pracovníky archivu a muzea a bude průběžně informovat vedoucího bakalářské práce, docenta Jana Kiliána. Terénní výzkum se uskuteční přímo v Horažďovicích. Pátrání po archiváliích proběhne v Klatovech. Autor vybere vhodnou literaturu, prameny a bude využívat i internetových zdrojů.

Rozsah grafických prací: **Fotografie, plánky**

Rozsah pracovní zprávy: **115 stran**

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

- NĚMEC, Karel. Dějiny města Horažďovic. V Horažďovicích: Okrašlovací spolek, 1936. 231, [vi] s.
- ŠIMON, Eduard. Horažďovice: proměny města 1292-1992. 1. vyd. Horažďovice: Městské kulturní středisko, 1990. 234 s. ISBN 80-900062-3-X.
- JANÁČEK, Josef. Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu. Praha: SPN, 1963. 288 s. Na pomoc učiteli.
- STELLNER, František a kol. Hospodářské dějiny novověku. Praha: Setoutbooks.cz, 2012. 207 s. ISBN 978-80-86277-73-8.
- JANOTKA, Miroslav. a LINHARD, Karel. Řemesla našich předků. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1987. 208 s. ISBN 25-105-87.

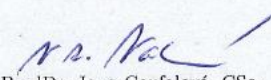
Vedoucí bakalářské práce:

Doc. PhDr. Jan Kilián, Ph.D.

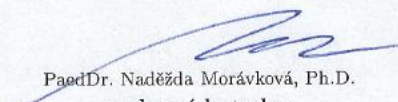
Katedra historie

Datum zadání bakalářské práce: **12. června 2015**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. června 2016**

Doc. PaedDr. Jana Coufalová, CSc.
děkanka

PaedDr. Naděžda Morávková, Ph.D.
vedoucí katedry

V Plzni dne 13. července 2015

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 30. 6. 2016

.....

vlastnoruční podpis

Rád bych poděkoval svému vedoucímu práce Doc. PhDr. Janu Kiliánovi, Ph.D., především za trpělivost. Tímto také děkuji Státnímu okresnímu archivu v Klatovech za poskytnutí materiálů, konkrétně Bc. Šárce Valinové. Dále děkuji Městskému muzeu v Horažďovicích.

Obsah

1 Úvod	2
2 Dějiny Horažďovic do konce 18. století.....	5
2.1 Horažďovice do roku 1526	5
2.2 Horažďovice do třicetileté války	8
2.3 Třicetiletá válka v Horažďovicích	10
2.4 Horažďovice po třicetileté válce do konce 18. století.....	12
3 Hospodářská situace v Horažďovicích v 16.-18. století.....	15
3.1 Otavské perlorodky	19
4 Městské výdaje a příjmy	21
4.1 Městské výdaje	21
4.2 Městské příjmy	23
4.2.1 Mlýny	25
5 Cechy a řemesla	29
5.1 Cech řezníků	31
5.2 Cech sladovníků.....	33
5.3 Cech pekařů	35
5.4 Cech krejčích	36
5.5 Cech kožešníků	37
5.6 Cech hrncířů.....	38
5.7 Cech ševců	39
5.8 Cech mlynářů	39
5.9 Cech koželuhů.....	40
5.10 Cech soukeníků a cech kloboučníků.....	41
5.11 Cech tkalců, cajkářů a mezuláníků	42
5.12 Cech kovářů, kolářů, bednářů a sedlářů.....	43
5.13 Cech truhlářů, sklenářů, zámečníků, puškařů a hodinářů	44
5.14 Cech zedníků, kameníků a tesařů	44
5.15 Další cechy.....	45
6 Závěr	47
Seznam pramenů a literatury	48
Summary	52
Seznam obrazových příloh.....	53

1 Úvod

Cílem této bakalářské práce bude na základě dostupných pramenů, literatury a internetových zdrojů zmapovat hospodářské poměry v Horažďovicích v raném novověku. Jedná se o období v rozmezí let 1526-1781, avšak občasnými přesahy do jiného časového úseku se práce nevyhne. Práce je rozdělena na čtyři základní části. První část se bude soustředit na historii Horažďovic přibližně do konce 18. století. Dějinám města se budu věnovat, protože některé historické události měly samozřejmě vliv i na hospodářství. Jedná se zejména o třicetiletou válku, která ovlivnila nejen hospodářství, ale i celou společnost. Také se budu zabývat změnami vrchnostenské správy. Následující tři kapitoly budou jádrem této práce. Druhá kapitola bude již konkrétně popisovat hospodářskou situaci ve vymezeném časovém úseku vycházející především z informací uvedených v předcházející části. Do této části zahrnu i jedno okrajové téma – perlorodky říční. Přestože nebyly perlorodky říční nijak významnou součástí hospodářství, jsou nicméně typickou součástí obrazu města Horažďovic. V další kapitole se budu soustředit na městské výdaje a příjmy, ze kterých bych měl zjistit, zda město prosperovalo či ne. Neopomenu ani nemovitý majetek obce, který bude zahrnut v subkapitolách o městských výdajích a příjmech, jelikož zisky z tohoto majetku, jak jsem se mohl přesvědčit, byly hlavní součástí financí plynoucí do městské pokladny. Zvláštní pozornost bude věnována obecním mlýnům, které utvářely raně novověkou podobu Horažďovic a mají bohatou historii. Čtvrtá kapitola se bude zabývat řemesly a cechy. Cechy a řemesla byly jedním ze základních pilířů raně novověkého města podporující jeho rozkvět a ovlivňující život každého občana. V raném novověku rostla poptávka po výrobcích, řemesla se více specializovala a vznikaly i nové cechovní organizace. Během 18. století však končí takzvaný „Zlatý věk cechů“ a v polovině 19. století dochází i k úplnému rozpadu cechovního zřízení. U každého horažďovického cechu se budu věnovat popisu samotného řemesla a následně vyličím osudy konkrétní cechovní organizace.

Tato bakalářská práce čerpá nejvíce především ze dvou regionálních monografií. Stěžejním dílem jsou již starší *Dějiny města Horažďovic* od Karla Němce.¹ Publikace popisuje historii města od jeho počátků do začátku 19. století. Podrobněji si všímá architektonických památek, činnosti šlechty, konšelů, řemeslníků, dobývání a obléhání města, požárů aj. Na serióznosti publikace však ubírá fakt, že byla napsána již v roce 1936 a řada uvedených informací je přinejmenším sporných. Druhou zásadní monografií jsou

¹ Karel Němec (1886-1972) patří mezi přední české představitele historické vlastivědy, spjatý svou celoživotní činností především s městem Horažďovicemi a širší oblastí Prácheňska. Karel Němec působil jako ředitel měšťanské školy, správce místního muzea, archivář a městský kronikář. Na jeho paměť je na budově muzea umístěna pamětní deska.

Horažďovice: Proměny města 1292-1992 od Eduarda Šimona.² Přestože publikace byla napsána na počátku devadesátých let, do značné míry vychází z Němcova zpracování. Nové informace přináší až část věnovaná historii města ve 20. století. V práci navíc zcela chybí poznámkový aparát. Tyto dvě monografie jsou však jediné, které se uceleně věnují historii Horažďovic. Zejména tyto publikace jsem kombinoval s komplementární literaturou. Za zmínku jistě stojí dvě práce od Zikmunda Wintera, které jsem využil při nástinu vývoje cechů a řemesel. Jedná se o *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v 14. a 15. století* a *Řemeslo a živnosti 16. věku v Čechách*. Přestože jsou tyto publikace více jak 100 let staré, svým obsahem dalece přesahují další českou literaturu zabývající se tímto tématem.

Pramenná základna postihující nejen hospodářské poměry v Horažďovicích je poměrně bohatá, platí to však jen o období novověku, neboť středověké písemnosti byly uloženy v budově radnice, která během velkého požáru v roce 1619 vyhořela, a písemnosti byly z velké části zničeny. Ve Státní okresním archivu Klatovy³ a ve fondu Archiv města Horažďovice⁴ se přesto dochovala pamětní městská kniha *Liber memorabilium*,⁵ která obsahuje záznamy z let 1371–1599. Raně novověkou podobu Horažďovic nám přináší tzv. Willenbergova perokresba z roku 1602, zobrazená v obrazové příloze, jejíž kopie je vystavena v Městském muzeu v Horažďovicích.

Se systematickým zpracováním horažďovických archiválií začal na konci 19. století František Karel Vydra, mimo jiné zakladatel horažďovického muzea. Na jeho práci navázal Karel Němec, který vytvořil k části fondu kartotéku, kde byla uvedena každá jednotlivina. Také vytvořil chronologický katalog, do nějž zahrnul spisy z období 1786-1925 a dva spisy z roku 1707, které našel mimo dosud zpracovanou část fondu. Tato činnost Karlu Němcovi velmi pomohla ke shromáždění materiálů k výše zmíněné knize, na které pracoval již od roku 1917.⁶

Při práci jsem se opíral o inventář⁷ a katalog⁸ Státního okresního archivu Klatovy a

² Eduard Šimon (1921 – 2009) byl od roku 1965 do roku 1980 ředitelem horažďovické základní školy. Je autorem životopisu Karla Němce a *Dějin maltézského řádu*. Psal také o historii Šumavy a Pootaví a publikoval v regionálním tisku.

³ SOkA Klatovy.

⁴ SOkA Klatovy. Fond AM Horažďovice.

⁵ Liber memorabilium je vzhledem ke svému stáří uložena v trezoru a veřejnosti se nepředkládá. Je však zpřístupněna v digitalizované podobě.

⁶ Fond AM Horažďovic., sign. XV/B/1 Muzeum.

⁷ SOkA Klatovy. Fond AM Horažďovice. Dílčí inventář 1350 – 1945 vytvořila archivářka Maruška Beránková v roce 2004.

⁸ SOkA Klatovy. Fond AM Horažďovice. Katalog 1529 - 1789 vyhotovila Maruška Beránková spolu s Lenkou Sýkorovou.

fondu Archivu města Horažďovic. Také jsem vycházel z archivních fondů, které se zabývají horažďovickými cechy. Tyto fondy od roku 2015 postupně zpracovává archivářka Eva Havlovičová. Některé fondy jsou však zatím ještě neuspořádané. Ke studiu cechů mi dále posloužila berní rula z roku 1654,⁹ která přibližuje rozdělení řemeslníků v Horažďovicích, a soupis cechů z roku 1739.

⁹ Berní rula z roku 1654 je první úplný soupis daňových povinností v Českém království. Je to významný historický pramen pro historickou demografii, topografii a hospodářské dějiny Čech.

2 Dějiny Horažďovic do konce 18. století

2.1 Horažďovice do roku 1526

Historie města Horažďovic je spjata s dějinami Prácheň.¹⁰ Na Práchni vzniklo podle archeologických nálezů hradiště již v 10. století. Hradiště leželo na okraji neprostupných pralesů na cestě z Bavor kolem Otavy a chránilo kraj pootavské kotliny.¹¹ Hradiště a později hrad se stal sídlem správce kraje již za prvních Přemyslovců.¹² Od 11. století měl hradecký správce pravomoci soudní, vojenské a berní.¹³ Význam hradištního objektu postupně upadal během 13. století, současně s tím, kdy se sídlo správy přesunulo do nově vysazeného města, které bylo v držení mocného rodu Bavorů ze Strakonice.^{14 15}

Město Horažďovice získalo název podle kněze Gorazda,¹⁶ který měl vysvětit kostelík na Práchni a údajně zde měl šířit náboženství. To je však ničím nepodložená legenda.¹⁷ Ve starších textech se objevuje název obce také jako Horaždějovice, Harawicz nebo Horawicz.¹⁸ Za zakladatele města je považován Bavor I.,¹⁹ jelikož začal s opevňováním a nechal postavit tvrz.²⁰ Horažďovice měly výhodné postavení, jelikož ležely na důležité cestě na Šumavu a dále do Bavor. Toto příznivé postavení zajistilo možnost obchodovat, rozvíjet řemesla a následně vedlo k jejímu povýšení na město.²¹ Trhová osada byla povýšena na město roku 1292 králem Václavem II. Od této doby je horažďovickým znakem modrý štít, ve kterém

¹⁰ Hora Prácheň se vypíná jižně od Horažďovic ve výšce 504 m. n. m. na pravém břehu řeky Otavy v místech, kde jsou dodnes patrné mohutné valy i zdi později ve středověku vystavěného hradu. Zpusťlý hrad získali od krále Jana Lucemburského Bavoři ze Strakonice v roce 1315. Místo původně dřevěného hradu nechali Bavoři ze Strakonice vystavět gotický kamenný hrad. K poslední přestavbě hradu došlo za Půty Švihovského. Nachází se zde také gotický kostelík zasvěcený sv. Klimentu, který je obklopen hřbitovem.

¹¹ ŠIMON, Eduard. *Horažďovice: proměny města 1292-1992*. 1. vyd. Horažďovice: Městský úřad, 1990. ISBN 80-900062-3-X. s. 12.

¹² HORA, Josef V. *Prácheň: hora, hradiště, hrad*. Horažďovice: Prácheňsko, 2009. ISBN 978-80-254-6202-7. s.54-55.

¹³ *700 let města Horažďovic: [1292-1992] : program oslav*. [Horažďovice: [s.n.], 1992]. ISBN 80-238-2926-2. s. 3.

¹⁴ Bavoři ze Strakonice byli jihočeským šlechtickým rodem pánů ze Strakonice erbu střely, zvaných též podle nejčastějšího jména Bavoři ze Strakonice. Ve 13. století byli jedním z nejpřednější českých šlechtických rodů. Byli věrní poddaní přemyslovských a lucemburských králů. Stáli u počátku řady jihočeských měst a hradů. Jejich erbem byla modrá střela s červeným střelištěm na zlatém štítě.

¹⁵ HORA, Josef V. *Prácheň: hora, hradiště, hrad*, s. 25.

¹⁶ Gorazd byl žákem Cyrila a Metoděje. Spolu s nimi se řadí k tzv. Sedmipčetníkům. V roce 868 byl v Římě vysvěcen na kněze.

¹⁷ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 12-13.

¹⁸ SDH Horažďovice: Historie města. [online]. [cit. 2016-05-23]. Dostupné z:

<http://www.sdhhorazdovice.estranky.cz/clanky/horazdovice/historie-mesta.html>

¹⁹ Bavor I. ze Strakonice za svého života zřejmě patřil k velmožům, kteří se objevovali v těsné blízkosti panovníka. Za vlády Václava I. působil jako královský číšník. Zastával také funkci zvikovského kastelána a později také funkci komorníka Českého království. Po boku Přemysla Otakara II. se účastnil vítězné bitvy u Kressenbrunn.

²⁰ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 16-17.

²¹ NĚMEC, Karel. *Dějiny města Horažďovic*. 1. vyd. Horažďovice : Okrašlovací spolek, 1936. s. 30.

jsou dvě stříbrné věže s cimbuřím, střílnami a pod nimi dva červené štíty se střelami.²² V činnosti Bavora I. pokračoval jeho syn Bavor II. a následně Bavor III. Posledním z rodu Bavorů byl Břeněk, který zemřel roku 1404 bez dědiců. Horažďovice získal mocný jihočeský rod pánů z Hradce.^{23 24}

Za vlády Bavorů se trhov故事ada proměnila v město a získala podobu, která se uchovala do pozdějších dob. Bavoři nechali postavit gotický kostel na náměstí, v místech dnešního zámku vystavěli gotickou tvrz a město opevnili hradbami. Část hradeb se dochovala dodnes.²⁵

Za pánů z Hradce byly Horažďovice podřízeny velhartickým úředníkům. Již koncem roku 1420, v době husitské, za času Menharta z Hradce,²⁶ se Horažďovice staly významným článkem táborského bratrstva, navzdory své vrchnosti.²⁷ Cesta Menharta z Hradce husitskou érou byla klikatá. Když roku 1420 přitáhl Žižka k Horažďovicím, nechal Menharta uvěznit. Ten se následně připojil k táborské straně a bojoval po jejich boku v bitvě u Tachova. Menhart z Hradce však začal postupně kolem sebe sdružovat katolické pány a v bitvě u Lipan již bojoval proti husitům. Samotní obyvatelé Horažďovic se hlásili k husitskému hnutí až do pobělohorské doby, kdy byli donuceni změnit své přesvědčení a hlásit se ke katolické církvi.²⁸

Páni z Hradce vlastnili Horažďovice půl století. Po smrti Menharta z Hradce byli dědici nuceni rozkazem krále Jiřího z Poděbrad Horažďovice prodat.²⁹ Horažďovice zakoupili roku 1459 Kocovští z Kocova,³⁰ kteří město vlastnili do roku 1483. Město následně

²² TAMTÉŽ, s. 84.

²³ Páni z Hradce byli starým rodem pocházejícího z větve Vítkovců. Ve své době patřili mezi nejvlivnější a nejbohatší šlechtické rody v Českém království. Za zakladatele rodu je považován Jindřich z Hradce (kolem 1160-1237), syn Vítky z Prčice. Sídlem rodu byl dnešní Jindřichův Hradec. Rod Pánů z Hradce vymřel po meči roku 1604.

²⁴ BIRNBAUMOVÁ, Alžběta. *Horažďovice: Poklady národního umění*, sv. 32. Praha: Umělecká beseda Praha, 1941, s. 1-2.

²⁵ *700 let města Horažďovic: [1292-1992] : program oslav*, s. 3.

²⁶ Menhart z Hradce byl nejvyšší pražský purkrabí a politický vůdce umírněných utrakvistů. Časem se stal vůdcem české šlechty, v jejímž čele několikrát odrazil Žižkovy útoky, zejména na Rábí a Telč. V následujících letech vystupoval jako prostředník mezi králem Zikmundem a husity. V bitvě u Lipan se postavil na stranu panstva. Po této bitvě stoupá jeho moc a naplno vstupuje do vysoké politiky. Nepřítelství k Jiřímu z Poděbrad mu vyneslo žalář. Krátce po propuštění zemřel a byl pohřben v Jindřichově Hradci.

²⁷ BIRNBAUMOVÁ A. *Horažďovice: Poklady národního umění*, s. 1-2.

²⁸ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 21.

²⁹ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 92

³⁰ Kocovští z Kocova byl český vladycký rod ze západních Čech, který je připomínán od poloviny 14. století. Název byl odvozen podle vsi s tvrzí Kocov či Kočov poblíž Plané. Již ve 14. století se začali Kočovští dělit do několika větví a postupně drželi jiné drobné statky jako Svržno, Vidice a Mířkov.

získal Půta Švihovský z Rýzemberka.³¹ Rodu Švihovským z Rýzemberka³² patřily Horažďovice až do roku 1622. Toto období znamená pro Horažďovice dobu rozkvětu a prosperity.³³

Půta Švihovský dal městu několik výsad, čemuž napomohl i jeho dobrý vztah s králem Vladislavem II. Jagellonským. Měšťanům bylo uděleno právo volného kšaftování³⁴ a stěhování se tak, jak je užívala práva Starého Města pražského.³⁵ Roku 1502 na žádost Půty Švihovského udělil král Vladislav II. právo pečetit červeným voskem, což v té době mohli jen páni.³⁶ Toto právo získali měšťané jako odměnu za věrnost, kterou projevili při obléhání města v letech 1477-1478.³⁷ ³⁸ Z podnětu Půty Švihovského byla roku 1503 do města zavedena voda z Práchně.³⁹ Zřízení tohoto svodu vody byl na svoji dobu nemalý podnik, který sloužil více než 400 let svému účelu v původním provedení. Až v roce 1932 vodovod prošel celkovou rekonstrukcí.⁴⁰ Jak je patrné z výše zmíněného, Půta Švihovský se zasloužil velkou měrou o rozvoj města. Byla to však rovněž i značně kontroverzní postava. Na svých panstvích prý tvrdě trestal poddané a kvůli velkým výdajům na stavbách zvýšil daně. O jeho krutosti se dodnes vypráví legendy.⁴¹ Po smrti Půty Švihovského spravovali Horažďovice jeho dva synové Břetislav⁴² a Jindřich.⁴³ Během jejich působení vyhořela na jaře 1523 téměř polovina Horažďovic. Až na tuto skutečnost, Horažďovice na počátku 16. století utěšeně vzkvétaly. Švihovští se těšili přízně i za krále Ludvíka Jagellonského. Po jeho smrti se proto právem obávali, co přinesou věci příští.⁴⁴

³¹ Půta Švihovský z Rýzemberka patří mezi nejvýznamnější postavy tohoto rodu. V letech 1479–1504 vykonával post nejvyššího zemského sudího, patřil mezi horlivé katolíky a odmítal Jednotu bratrskou. Nechal postavit či přestavět Švihov, Rábí a další hrady. Kromě Horažďovic přikoupil například Kašperk, Roudnici, Střelu nebo Kozel. S manželkou Bohunkou Meziříčskou z Lomnice měl syny Břetislava, Jindřicha, Viléma a Václava a dcery Kateřinu a Johanku. Kateřina se stala chotí Zdeňka Lva z Rožmitálu.

³² Švihovští z Rýzemberka byli starým šlechtickým panským rodem, který svůj původ odvozuje od rodu Drslaviců, s kterými měli do roku 1467 stejné erbovní znamení. Tzv. drslavické polotrojčící, které mělo červeno--stříbrnou barvu. Poté erb rozčtvrtili a přidali černou orlici. Švihovští z Rýzemberka patřili ve 14. století k předním zemským pánům, založili hrad Rabí, získali Bor, Přeštice, Litice a Velhartice. V husitských bouřích stáli na straně katolíků, později byli stoupenci jednoty bratrské. Ještě v 16. stol. drželi Švihovští z Rýzemberka významné úřady v zemi, potom jejich vliv upadal. O dvě století později rod Švihovských vymřel.

³³ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 98.

³⁴ Výraz kšaftování/kšaft pochází z německé dialektové podoby dnešního Geschäft.

³⁵ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Dílčí inventář 1350 – 1945, č. inv. 3.

³⁶ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Dílčí inventář 1350 – 1945, č. inv. 4.

³⁷ V letech 1477-1478 bylo město obléháno vojskem Bohuslava ze Švamberka s pomocí Lva z Rožmitálu a velkopřevora Zdeslava ze Šternberka i okolních měst. Po více jak roce se město z důvodu vyhladovění vzdalo.

³⁸ *700 let města Horažďovic: [1292-1992] : program oslav*, s. 4.

³⁹ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. *Liber memorabilium* (1371) 1454 – 1599, inv. č. 54, fol. 366.

⁴⁰ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 100.

⁴¹ svihov.blog.cz: Půta Švihovský z Rýzemberka a ze Skály (po 1446 - 1504). [online]. [cit. 2016-05-26]. Dostupné z: <http://svihov.blog.cz/0803/puta-svihovsky-z-ryzemberka-a-ze-skaly-po-1446-1504>

⁴² Břetislav Švihovský působil ve funkci dvorského hofmistra.

⁴³ Jindřich Švihovský byl nejvyšším kancléřem v Českých zemích.

⁴⁴ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 101-110.

2.2 Horažďovice do třicetileté války

Český trůn osiřel, když roku 1526 zahynul v bitvě u Moháče⁴⁵ král Ludvík Jagellonský. Kandidátů na královskou korunu bylo několik. S ohledem na vídeňské úmluvy⁴⁶ si činil nárok na trůn třidvacetiletý rakouský arcivévoda Ferdinand Habsburský, jehož manželkou byla Anna Jagellonská, sestra zahynuvšího Ludvíka. Nový král musel uhradit panovnické dluhy ve výši 300 000 zlatých, což nikdo z českých uchazečů nebyl schopen zaplatit. Ferdinand Habsburský nabídl, že polovinu částky zaplatí hned a druhou polovinu později, což čeští stavové považovali za seriózní a 23. 10. 1526 zvolili nepřítomného Ferdinanda českým králem. Tehdy mohl asi jen málokdo tušit, že tím zajišťují Habsburkům vládu ve středoevropském prostoru na bezmála čtyři sta let.⁴⁷

Tato změna se Horažďovic nakonec nijak závažně nedotkla. Ale v pozitivním smyslu určitě městu také ničím neprospěla. Švihovští se po nastoupení Habsburků zadlužovali, čemuž jistě nepomohl ani Zdeněk Lev z Rožmitálu,⁴⁸ který spravoval Břetislavův díl v letech 1531-1535, a rád rozhazoval peníze.⁴⁹ Švihovští chudli, aby zaplatili dluhy, byli nuceni rozprodat své statky a panství, mezi nimi i Rabí, Švihov, Frymburk a další, s výjimkou Horažďovic. V roce 1561 Břetislav prodal svoji polovinu Horažďovic synovci Václavovi a těsně před svou smrtí v roce 1566 pojistil listinou Horažďovickým právovárečné výsady.⁵⁰ Díl Jindřicha Švihovského z Rýzmburka od roku 1551 spravovali jeho synové. Po smrti nejmladšího Michala v roce 1577 převzal jeho díl Václav Švihovský, který se tak stal pánem celého panství.⁵¹

Za působení Václava Švihovského bylo charakteristické spojení horažďovické vrchnosti s městem. Ono ani Václavovi Švihovskému nezbývalo nic jiného, jelikož byl

⁴⁵ Bitva u Moháče bylo rozsáhlé vojenské střetnutí mezi vojsky uherského a českého krále Ludvíka Jagellonského s osmanskou armádou vedenou sultánem Süleymanem I. Místo bitvy leží v dnešním jižním Maďarsku

⁴⁶ Vídeňské úmluvy z roku 1515 zaručovaly Habsburkům a Jagelloncům vzájemná nástupnická práva. Současně byly dohodnuty sňatky Vladislavových dětí Ludvíka a Anny s vnoučaty císaře Maximiliána. Maximiliánova vnučka Marie Habsburská se později provdala za Ludvíka. Anna se měla provdat za toho císařova vnuka, který bude vládnout dědičným habsburským zemím.

⁴⁷ ČORNEJ, Petr et al. *Dějiny země Koruny české I.* 2. opr. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1993. ISBN 80-85192-59-4, s. 212-216.

⁴⁸ Zdeněk Lev z Rožmitálu zastával v letech 1467 až 1480 úřad nejvyššího hofmistra českého krále. V letech 1498-1504 zastával funkci karlštejnského purkrabí, v roce 1503 dvorského sudího a v letech 1504-1507 nejvyššího sudího Království českého. Vzal na sebe úlohu správce veškerých králových důchodů a králova věřitele, a stal se tak nejmocnějším mužem v zemi. Od roku 1508 nepřetržitě 15 let držel úřad nejvyššího purkrabího. Po Bavorech ze Strakonice zdědil panství s hradem ve Strakonících, k nimž připojil panství Blatná. Na zásah krále Ludvíka Jagellonského roku 1523 musel odstoupit z úřadů, ale s nástupem krále Ferdinanda I. Habsburského se do úřadu vrátil, aby po třech letech rezignoval.

⁴⁹ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 102-103.

⁵⁰ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Dílčí inventář 1350 – 1945, č. inv. 8.

⁵¹ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Katalog 1529-1786, EL NAD č. 766, AP č. 364.

odkázán na půjčky od města. Proto bylo v jeho zájmu město podporovat.⁵² Listinou z roku 1573 Václav Švihovský potvrzuje právo mít školu a svobodně provozovat řemeslo.⁵³ Václavovou přímluvou u císaře Rudolfa II. získalo město právo vybírat clo,⁵⁴ provozovat koňský trh přes celý půst každé úterý a získalo udělení druhého petropavelského trhu.⁵⁵ Václav Švihovský byl příslušníkem původní jednoty bratrské.⁵⁶ Kolem roku 1580 z kláštera vypudil minority a klášter propůjčil bratrskému sboru.⁵⁷

Po Václavově smrti roku 1587 držel Horažďovice jeho syn Karel Švihovský z Rýzemberka až do své smrti roku 1593. Na rozdíl od svého otce proti městu tvrdě vystupoval. Rušil dřívější svobody a privilegia. Jelikož se výhodně oženil s bohatou Markétou Krajířovou z Krajku,⁵⁸ tak už nyní bohatý šlechtic, nepotřeboval od města finanční pomoc a mohl proti němu tvrdě zasahovat. K Horažďovicím přikoupil tvrz Nalžovy a Neprachovy. Rozpory mezi městem a vrchností se v Horažďovicích po smrti Karla Švihovského dále vyostřovaly. Karel Švihovský neměl syna, tudíž Horažďovice zdědil jeho strýc Děpold.⁵⁹ Za Děpolda Švihovského se tedy povinnosti města vůči vrchnosti dále utužovaly. Dokladem toho bylo vyhlášení 50 artikulů⁶⁰ roku 1594 při obnově konšelského úřadu, které poddaní museli dodržovat. Nedodržování těchto příkazů se trestalo pokutou. Některé z 50 článků omezovaly dosavadní volnost občanů a byly mezi poddanými přijaty se značnou nelibostí.⁶¹ Samotného Děpolda to však asi příliš netrápilo, protože později vydal několik dalších článků nebo již vydaná nařízení zpřísnil. Povinností poddaných přibývalo a odpor k vrchnosti sílil.⁶²

Děpolt zemřel v roce 1616 a zanechal za sebou vdovu Johanku Švihovskou a nezletilého syna Ferdinanda Karla, dědice panství. Konšelé odmítli přísahat věrnost paní

⁵² ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 26.

⁵³ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Dílčí inventář 1350 – 1945, č. inv. 20.

⁵⁴ O právu vybírat clo více na s. 24.

⁵⁵ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Dílčí inventář 1350 – 1945, č. inv. 14.

⁵⁶ Jednota bratrská byla založena roku 1457 v Kunvaldu u Žamberka, jako reformační církev navazující na učení Petra Chelčického. Členové zdůrazňovali trojí ideál víry, lásky a naděje, se silnějším důrazem na praktický křesťanský život. Časem se stala významnou složkou české předbělohorské společnosti. Po porážce protihabsburského povstání českých stavů v roce 1620 nastal její úpadek. V pobělohorských Čechách byla její činnost prakticky znemožněna. Jednota bratrská byla obnovena ve dvacátých letech 18. století moravskými exulanty na panství hraběte Zinzendorfa v saské Horní Lužici.

⁵⁷ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 27.

⁵⁸ Krajířové z Krajku byli šlechtickým rodem původem z Kraňska. V Čechách jsou zmiňováni od konce 14. století. Rozdělili se na větev bystrickou a boleslavskou, která podporovala jednotu bratrskou. Rod vymřel ještě v 16. století.

⁵⁹ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 28.

⁶⁰ O 50 artikulích více na s. 16.

⁶¹ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 111-113.

⁶² ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 29.

Johance. Jejich spor vyřešil až rozkaz císaře Matyáše, když se neposlušní měšťané museli podrobit.⁶³

2.3 Třicetiletá válka v Horažďovicích

Třicetiletá válka byl konflikt, který v letech 1618-1648 tragicky ovlivnil životy našich předků. Tento evropský konflikt byl vyvrcholením sporů mezi katolickou církví a stoupeni reformace. Příčinou války byl rovněž boj o politickou nadvládu.⁶⁴ Jako počátek války se uvádí české stavovské povstání proti Habsburkům z let 1618-1620,⁶⁵ které oficiálně začalo pražskou defenestrací 23. května 1618. Druhý den po defenestraci stavovský sjezd zvolil třicetičlennou direktorskou vládu, složenou ze zástupců panského, rytířského a městského stavu. Generálem stavovské armády se stal Jindřich Matyáš Thurn.^{66 67}

Ferdinand Karel Švihovský, majitel panství, se přidal roku 1618 k odbojným stavům. Jelikož Horažďovice patřily vrchnosti, která byla členem odboje, zaměřilo se stavovské vojsko i na ně.⁶⁸ Po bitvě u Záblatí⁶⁹ byly Horažďovice červnu roku 1619 Buquoyovým vojskem vypleněny a vypáleny. Horažďovice zůstaly v moci stavů do roku 1620, kdy se vzdaly Maxmiliánu Bavorskému.⁷⁰ K připomínce vypálení města se od roku 1620 vždy 22. června konalo procesí kolem města.⁷¹ Po bitvě na Bílé hoře uprchl Ferdinand Karel spolu s Fridrichem Falckým⁷² ze země. Zemřel v roce 1622 ve Francii v Amiensu. Konfiskované panství bylo prodáno Pavlovi Michnovi z Vacínova,⁷³ který jej ihned prodává katolickým Šternberkům, konkrétně Adamovi ze Šternberka.⁷⁴

⁶³ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 25.

⁶⁴ Dejepis.com: Třicetiletá válka. [online]. [cit. 2016-01-10].

Dostupné z: <http://www.dejepis.com/ucebnice/tricetileta-valka/>

⁶⁵ POLIŠENSKÝ, Josef. *Třicetiletá válka a český národ*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1960. Živá minulost (Naše vojsko). s. 9.

⁶⁶ Jindřich Matyáš Thurn byl vrchním velitelem stavovské armády v Čechách. Byl iniciátorem pražské defenestrace. V čele armády bojoval především v jižních Čechách, kde proti císařskému generálovi Buquoyovi dobyl Český Krumlov a několikrát se mu podařilo přitáhnout k Vídni. Po Bílé Hoře uprchl s několika dalšími pány z Čech.

⁶⁷ POLIŠENSKÝ, J. *Třicetiletá válka a český národ*, s. 88-89.

⁶⁸ *700 let města Horažďovic: [1292-1992] : program oslav*, s. 4.

⁶⁹ Bitva u Záblatí byla jedna z prvních bitev české fáze třicetileté války, která se odehrála mezi Vodňany a Hlubokou. Stavovské vojsko vedené hrabětem Mansfeldem zde podlehl habsburské armádě pod vedením generála Buquoye.

⁷⁰ Maxmilián Bavorský získal za věrné služby během třicetileté války tituly kurfiřt bavorský a falcký. Vyznamenal se také reformami v Bavorsku.

⁷¹ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 31-32.

⁷² Fridrich Falcký byl vévoda a falcký kurfiřt, vůdce Protestantské unie a v letech 1619-1620 byl českým králem. Pocházel z rodu Wittelsbachů.

⁷³ Pavel Michna z Vacínova se stal za třicetileté války generálním dodavatelem císařské armády. Podílel se na rozsáhlých majetkových transakcích zabaveného majetku vůdců stavovského povstání. Svým obratným jednáním získal rozsáhlé jmění.

⁷⁴ BIRNBAUMOVÁ A. *Horažďovice: Poklady národního umění*, s. 3.

Válečnými útrapami postižené Horažďovice byly ve špatném stavu. Celá dvacátá léta 17. století probíhala v Horažďovicích rozsáhlá obnova města, což bylo ztížené dvěma dalšími velkými požáry v roce 1627⁷⁵ a 1635.⁷⁶ Mezi následky Bílé hory patřilo Obnovené zřízení zemské,⁷⁷ které samozřejmě postihlo i Horažďovice.⁷⁸ Naplno se rozběhla rekatolizace. Do horažďovického kláštera se navrátili minorité. Do města byli povoláni jezuité, mezi nimi i Albert Chanovský z Dlouhé Vsi,⁷⁹ jenž je známý svou horlivou protireformační činností a zabavováním zakázaných knih.⁸⁰ Albert Chanovský uměl působit na lidi. Často obcházel město se zvonkem v ruce a kázal katechismus.⁸¹ Někdy vodil procesí se sochou Panny Marie a zpíval.⁸² Pokud nezafungoval tento nenásilný způsob k přechodu ke katolické víře, bylo povoleno užívat i násilných prostředků.⁸³ Zastrasování obyvatelstva a činnost jezuitů nakonec způsobila, že se lidé přeci jen obrátili ke katolické víře. Nicméně obyvatelstvo si často zachovávalo svoji starou víru, jelikož se v domě v dolní části města scházeli nekatolíci ještě v 18. století.⁸⁴

Po smrti Adama ze Šternberka získal majetek jeho tehdy nezletilý syn František Karel Matyáš. František Matyáš se ujal správy majetku v roce 1634 místo své matky Marie Maxmiliány ze Šternberka. František Matyáš sice vrátil městu některé výsady, ale občané museli zaplatit 1000 zlatých.⁸⁵ Ačkoliv se v Horažďovicích přímo neválčilo, obyvatelstvu se útrapy nevyhnuly. Ve městě se zdržovali vojáci, které musela obec vydržovat a často docházelo i k menším střetům.⁸⁶ V únoru 1645 došlo u Horažďovic k menší přestřelce švédského a císařského vojska, načež švédské vojsko odtáhlo ke Strakonícím.⁸⁷ František Matyáš zemřel zanedlouho poté v roce 1648 při švédském dobývání Prahy na střelné zranění, ale před svou smrtí ještě stihl městu obnovit privilegia, ztracená během třicetileté války.

⁷⁵ Při požáru roku 1627 lehlo popelem celé horní předměstí.

⁷⁶ Při požár roku 1635 zničil oheň 44 domů.

⁷⁷ Obnovené zřízení zemské je název pro zemské ústavy Čech (1627) a Moravy (1628). Za jediné povolené vyznání v českých zemích bylo prohlášeno katolické náboženství. Obnovené zřízení zemské právně utvrzovalo podřízení českých zemí habsburskému absolutismu. Důležitý pramen zemského práva. V platnosti až do roku 1848.

⁷⁸ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 33.

⁷⁹ Albert Chanovský z Dlouhé Vsi byl český katolický kněz a jezuitský misionář. Mimo Horažďovic působil také v Kolíně a Táboře. Trvale se usídlil v Klatovech, kde se zasloužil o zřízení jezuitské koleje a stavbu kostela, ve kterém byl po své smrti v roce 1643 pohřben.

⁸⁰ *700 let města Horažďovic: [1292-1992] : program oslav*, s. 4.

⁸¹ Katechismus označuje souhrn křesťanské nauky, výklad hlavních složek křesťanského učení.

⁸² ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 35.

⁸³ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 130.

⁸⁴ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 36-37.

⁸⁵ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 134.

⁸⁶ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 36-37.

⁸⁷ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 134.

Zůstali po něm tři nezletilí synové. Jejich majetek spravovala do roku 1664 vdova, kněžna Barbarina Kavka z Říčan.^{88 89}

2.4 Horažďovice po třicetileté válce do konce 18. století

Po uzavření vestfálského míru⁹⁰ byly Čechy zdevastované. Chudé Prácheňsko značně postihl úbytek obyvatel. V Horažďovicích nastala netečnost k veřejným záležitostem. Z důvodu malé účasti na zasedáních městské rady kněžna Barbarina obnovila konšelskou radu a stanovila pokuty za absenci při zasedáních.⁹¹ Za jejího syna Václava Vojtěcha ze Šternberka⁹² byla doba již celkem poklidná, protireformace byla téměř dokončena. Václav Vojtěch se tak mohl soustředit na zvelebení města, kdy převážně podporoval stavební práce. Došlo k rozsáhlé přestavbě zámku, výstavbě radnice⁹³ a k dalšímu rozšíření kláštera minoritů.⁹⁴ Václav Vojtěch také poskytl městu částku 520 zlatých na opravu domů zničených třemi velkými požáry a dvěma listinami Leopolda I. z roku 1678 byl rozšířen počet trhů o jeden výroční a jeden týdenní.⁹⁵ Václav Vojtěch si získal oblibu a respekt, proto je patrné, že po jeho smrti v roce 1707 zasáhl obyvatele opravdový smutek. Horažďovice totiž opět vzkvétaly a blahobyť vzrůstal.⁹⁶

Po smrti Václava Vojtěcha ze Šternberka slíbili konšelé věrnost vdově Kláře Bernardýně ze Šternberka.⁹⁷ Ta zrušila tzv. opičí daň,⁹⁸ která se platila již od časů Půty Švihovského. Zbavila vesnici Hejnu⁹⁹ povinnosti platit daně, jelikož byla zatížena dávkami

⁸⁸ Barbarina Kavka z Říčan zvaná také Ludmila Šternberková byla horlivá katolička. Nechala postavit Loretánskou kapli na vrchu, který se tehdy nazýval Stráž. Tento název se dnes již neužívá. Ujalo se pozdější označení podle Loretánské kaple. Kněžna Ludmila se rovněž zasloužila o rozšíření kláštera minoritů.

⁸⁹ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 136.

⁹⁰ Vestfálský mír uzavřený 24. října 1648 byl soubor smluv ukončující třicetiletou válku. Jednání byla vedena ve dvou německých městech - v Münsteru a Osnabrücku. Vestfálský mír byl kompromisním vyústěním dosažené rovnováhy sil se zajištěním velmocenského postavení monarchie rakouských Habsburků, Francie a Švédska.

⁹¹ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 39.

⁹² Václav Vojtěch ze Šternberka byl nejvyšším sudím (1696-1704) a následně nejvyšším hofmistrem Českého království (1704-1708). Proslul též jako barokní mecenáš. S jeho jménem je spojena hlavně stavba zámku v Troji.

⁹³ Stará radnice lehla popelem v roce 1689 (poprvé vyhořela v roce 1619). Novou radnici vystavěl Ital Salominy. Dokončena byla v roce 1691. V průčelí radnice byl v pískovci vytesán znak Šternberků a obecní erb.

⁹⁴ *700 let města Horažďovic: [1292-1992] : program oslav*, s. 4-5.

⁹⁵ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Dílčí inventář 1350 – 1945, č. inv. 19, 20.

⁹⁶ *700 let města Horažďovic: [1292-1992] : program oslav*, s. 5.

⁹⁷ Klára Bernardýna ze Šternberka pocházela z rodu Malzánů.

⁹⁸ Opičí daň byla daň, která se odváděla na hrad Prácheň a následně pánům Švihovským. Obce platily opicené (od píce) neboli kosné. Šlo tedy o daň z píce, nicméně dodnes se vypráví pověst o opici, která utekla Půtovi z Rýzemberka do lesů. Spatřili ji obyvatelé Hejné, kteří si mysleli, že to je čert. Jelikož nikdy předtím opici neviděli, tak ji zabili. Po tomto zjištění uvalil prý Půta na ves Hejnu takzvanou opičí daň.

⁹⁹ Ves Hejná se nachází v okrese Klatovy. První písemná zmínka o obci pochází z roku 1045.

více než okolní vsi.¹⁰⁰ Klára Bernardýna ze Šternberka zemřela v roce 1719 a bylo na ni dobře vzpomínáno, tak jako na jejího manžela. Její smrtí končí v Horažďovicích vláda rodu Šternberků, kteří spravovali Horažďovice téměř 100 let.¹⁰¹

Po smrti Kláry ze Šternberka se vrchnost v Horažďovicích často střídala. Správy panství se ujala Filipína, hraběnka Thunová. Již po dvou letech však panství přešlo do jiných rukou, když Horažďovice koupila kněžna Eleonora z Mansfeldu, která zde hospodařila do roku 1746.¹⁰² Horažďovice na začátku čtyřicátých let 18. století sužovaly i přírodní katastrofy. V roce 1740 Horažďovice postihla povodeň, která strhla most přes řeku Otavu. V roce 1741 město zasáhla silná vichřice, která strhla střechu kostela. Město nebylo ušetřeno ani vojenskými průtahy za války o dědictví rakouské,¹⁰³ kdy bylo v roce 1741 obleženo bavorsko-francouzskými vojsky směřujícími do Prahy a posléze zpět.¹⁰⁴ Po smrti kněžny Eleonory se pozemků ujal její syn Jindřich Pavel z Mansfeldu. Ten však z neznámých příčin prodal Horažďovice roku 1748 hraběti Václavovi Maria z Pettingu. Tento hrabě vlastnil Horažďovice jen čtyři roky, když město opět získal Jindřich z Mansfeldu.¹⁰⁵ Rod Mansfeldů končí své působení v Horažďovicích v roce 1755. Panství bylo prodáno kněžně Marii Karolíně z Löwenstein-Werthaimu.¹⁰⁶ ¹⁰⁷ I ryze českým Horažďovicím se v této době nevyhnulo poněmčování a zvyšování roboty. Rod Löwensteinů¹⁰⁸ spravoval panství do roku 1786, kdy zemřel manžel Marie Karolíny, kníže Karel Tomáš z Löwenstein-Werthaimu. Listinou Josefa II. byla roku 1786 potvrzena privilegia, například dobytčí trhy, dva hlavní jarmarky a náboženská svoboda, která vycházela z tolerančního patentu.¹⁰⁹

Po smrti knížete Karla Tomáše spravovala panství jeho druhá manželka Josefína, po prvním manželovi z Rummerskirchu.¹¹⁰ Za Josefíny byla znovu potvrzena městská privilegia listinou Františka II. z roku 1793.¹¹¹ Po její smrti se roku 1800 ujal panství její

¹⁰⁰ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 42.

¹⁰¹ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 142.

¹⁰² TAMTÉŽ, s. 143-144.

¹⁰³ Války o dědictví rakouské byly vedeny o nástupnictví na trůnu Habsburské monarchie mezi Marií Terezií a jejími sousedy – Pruskem, Bavorskem a Francií. Důvodem války bylo odmítnutí nástupnictví Marie Terezie a pragmatické sankce a územní nároky pruského krále Fridricha II. ve Slezsku. První dva konflikty (1740-1748) jsou také nazývány jako „slezské války“ a třetí konflikt (1756-1763) jako „sedmiletá válka“.

¹⁰⁴ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 49.

¹⁰⁵ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 149.

¹⁰⁶ Marie Karolína z Löwenstein-Werthaimu podporovala chudé obyvatelstvo. Roku 1765 založila *Nadaci pro 24 chudých* ve Velkém Boru. Zemřela v roce 1765 a byla pohřbena ve zdejším klášteře.

¹⁰⁷ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 49-50.

¹⁰⁸ Rod Löwensteinů byl německý knížecí rod, který se usadil v západních Čechách v 18. století. Zůstali zde až do konce 2. světové války.

¹⁰⁹ SOkA Klatovy. AM Horažďovice. Dílčí inventář 1350 – 1945, č. inv. 26.

¹¹⁰ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 151.

¹¹¹ SOkA Klatovy. AM Horažďovice. Dílčí inventář 1350 – 1945, č. inv. 27.

syn, hrabě Jan Bernard Rummerskirch. Rummerskirchové drželi Horažďovice do roku 1834, kdy panství předali rodu Kinským ze Vchynic a Tetova,¹¹² kterými se uzavírá historie panských rodů v Horažďovicích.¹¹³

¹¹² Rod Kinských ze Vchynic a Tetova byl staročeský rytířský a později panský šlechtický rod pocházející z počátku 13. století. Horažďovické panství vlastnil až do roku 1945.

¹¹³ *700 let města Horažďovic: [1292-1992] : program oslav*, s. 5.

3 Hospodářská situace v Horažďovicích v 16.-18. století

Během raného novověku se hospodářství začalo zásadním způsobem proměňovat. Oporou měst byly cechy, které prožívaly vrchol své největší slávy, ale později se však staly brzdou hospodářského rozvoje, když zarputile střežily svá privilegia.¹¹⁴ Cechovní zřízení, která popisuje další kapitola, samozřejmě výrazně ovlivňovala hospodářský život také v Horažďovicích. Od počátku raného novověku docházelo také k rozšíření vrchnostenského hospodaření ve vlastní režii.¹¹⁵ Vrchnost však jen v malé míře své zisky investovala do dalšího podnikání, proto často docházelo k jejímu zadlužení,¹¹⁶ o čemž svědčí i situace v Horažďovicích. Během 17. století docházelo k úpadku řemeslné výroby, kterou ovlivnila zejména třicetiletá válka. Oslabila se výroba pro vzdálenější trhy, v českých zemích došlo k velkému vylidnění a technická úroveň výroby byla na nízké úrovni.¹¹⁷ V Horažďovicích hrály dlouhou dobu přední úlohu cechy, protože kraj tu byl zemědělský a manufaktury se nerozvíjely. Manufaktury se začaly ve městě objevovat ve větší míře až ve druhé polovině 19. století. Po celé 18. století a první polovinu 19. století tak byla řemesla rozhodujícím činitelem města, protože obyvatelstva přibývalo a řemesla byla jediným zdrojem výroby.¹¹⁸

V první polovině 16. století byli Švihovští z Rýzemberka, majitelé panství, zadlužení, což způsobil především Lev z Rožmitálu, správce panství v letech 1531-1535, který vedl nákladný a rozmařilý život. Švihovští byli nuceni rozprodat většinu svých statků a Břetislavovi Švihovskému hrozilo dokonce vězení.¹¹⁹ Vrchnost žádala město o finanční pomoc, ale to jim nechtělo půjčit peníze, protože nechtělo riskovat ztrátu, třebaže mělo dostatek finančních prostředků. Ačkoli se Švihovští dostali na pokraj úpadku, měšťané naopak bohatli. Rozvíjel se obchod a řemesla. Město si mohlo dovolit kupovat lesy, rybníky a postupně do hospodaření zavádělo produktivnější metody.¹²⁰ Obec kromě lesů a rybníků vlastnila pivovar, mlýny, cihelnu a pronajímala obecní půdu a hradební parkány řemeslníkům.¹²¹

O rozvoj města se především zasadily výsady udělené Václavem Švihovským. Listinou z roku 1578 bylo uděleno právo držení šenků a stanovena výše platů

¹¹⁴ PETRÁŇ, Josef et al. *Dějiny hmotné kultury. Díl II (2). Kultura každodenního života od 16. do 18. století*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo kultury ČR a Vydavatelství Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-086-6, s. 598.

¹¹⁵ Tomuto typu podnikání se běžně říká režijní velkostatek.

¹¹⁶ ČORNEJ, Petr et al. *Dějiny země Koruny české I.*, s. 236-237.

¹¹⁷ JANÁČEK, J. *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*, s. 262.

¹¹⁸ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 43

¹¹⁹ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 102-104.

¹²⁰ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 25

¹²¹ TAMTÉŽ, s. 41.

z vyšenkovaného vína a rybolovu.¹²² Václav Švihovský však výsady neuděloval vždy zadarmo. V roce 1587 Horažďovickým potvrdil právo vaření piva a svobodné vedení živnosti, ale na oplátku muselo město převzít jeho dluh ve výši 1000 kop grošů uherských i s úroky.¹²³

Za Karla Švihovského docházelo mezi městem a vrchností ke sporům o majetek. Karel Švihovský rovněž omezoval některé výsady města. Jeden z větších sporů nastal, když Karel Švihovský odebral městu mlýn na Větrově.¹²⁴ Město se obrátilo se žalobou na císařský dvůr. Spor vedený v Bechyni rozhodla ustanovená komise Petra Voka z Rožmberka,¹²⁵ Volfa Novohradského z Kolovrat¹²⁶ a Adama ze Šternberka.¹²⁷ Mlýn byl Horažďovickým navrácen, ale na oplátku byli nuceni slíbit, že zachovají Karlovi poslušnost a někteří z nich byli pro odbojnost uvězněni.¹²⁸ Tyto střety měst s vrchností nebyly na svou dobu ničím neobvyklým. Města v té době často měla spory se šlechtou o svá výrobní, obchodní i politická privilegia.¹²⁹ Za této situace vrchnost zpřísnila kontrolu nad hospodařením obce, když Děpold Švihovský vydal již zmíněných 50 artikulů. Kromě jiného bylo přísně zakázáno odporovat vrchnosti. Obec nemohla dodávat do vrchnostenských krčem pivo. Řezníci byli povinni porážet dobytek pro kuchyň na zámku. Bylo zakázáno chytání ryb a sbírání perel pod pokutou 10 kop. Členové městské správy, tedy purkmistr,¹³⁰ primas¹³¹ nebo rychtář,¹³² se museli na zavození neprodleně dostavit na zámek pod pokutou bečky¹³³ soli. Pekaři, řezníci, ševci a koželuzi museli přispívat chudině. Občané měli povinnost pomáhat vrchnosti se sklizením obilí a lovem ryb, pokud to vrchnost nařídila. Aby kachny neškodily rybám,

¹²² SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Dílčí inventář 1350 – 1945, č. inv. 10.

¹²³ TAMTÉŽ, č. inv. 15.

¹²⁴ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 111.

¹²⁵ Petr Vok z Rožmberka patřil k předním představitelům protestantské stavovské většiny. Vyrůstal ve stínu svého staršího bratra Viléma z Rožmberka, který byl připravován na post rožmberského vladaře. Právě proto Petr Vok nedosáhl vlivnějšího postavení ani výraznějšího úspěchu v politickém životě a žil v ústraní na zámku v Bechyni. Správy rožmberského majetku se ujal až po smrti Viléma roku 1592. Z manželství s Kateřinou z Ludanic se nedočkal žádného potomka. Kvůli dluhům prodal dvě třetiny svého panství. Jeho smrtí v roce 1611 vymřel po meči rod Rožmberků.

¹²⁶ Volf Novohradský z Kolovrat byl dvorským sudím Českého království, nejvyšším zemským sudím a nejvyšším komorníkem.

¹²⁷ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Dílčí inventář 1350 – 1945, č. inv. 16.

¹²⁸ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 111.

¹²⁹ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 28.

¹³⁰ Purkmistr byl předseda městské rady. Ve funkci purkmistra se zpočátku střídali konšelé, později byl volen a potvrzen vrchností. Od 16. stol. význam úřadu purkmistra upadal. Většího významu nabyl až po roce 1848.

¹³¹ Primas bylo označení pro prvního konšela v městské správě.

¹³² Rychtář byl soudní a správní úředník. Zároveň mohl mít na starost i několik vesnic. Do své funkce mohl být zvolen nebo dosazen vrchností. Za své služby měl rychtář obvykle podíl na vybraných pokutách, odvedených dávkách a mohl vlastnit krčmu.

¹³³ Bečka byla stará česká jednotka objemu, která se užívala především při obchodní činnosti. Její pomocí se odměřovalo pivo, víno a zejména sůl a další sypké látky. Její hodnota se odhaduje kolem 70 až 100 litrů.

byl jejich chov na řece zakázán. Povinné poplatky se měli vždy zaplatit do Vánoc. Dbalo se rovněž na čistotu ve městě. Tyto články bojovaly také proti cizoložství, hazardu či opilství.¹³⁴ Některá nařízení byla později zpřísněna. Obilí se smělo prodávat jen na náměstí a prodávající musel odvádět dávky. Totéž platilo o prodeji vína. Třebaže město mělo vlastní rybníky, měšťané museli ryby odebírat od vrchnosti.¹³⁵ Ukázka těchto článků slouží pro dobrou představu života poddaných v Horažďovicích na sklonku 16. století.

Třicetiletá válka se výrazně dotkla i hospodářství. Válečnými útrapami byla nejvíce postižena města, která musela odvádět nejvíce daní. Zvýšení daní mělo zajistit financování vojska. Došlo ke zpomalení městského hospodářského vývoje, protože byl podlomen zahraniční obchod i domácí trh a poklesla hodnota peněz. Lidé neměli dobytek a pole zůstávala neobdělána.¹³⁶

Jak již bylo psáno výše, Horažďovice byly několikrát vypleněny a vypáleny. Obyvatelstva značně ubylo, což nutilo vrchnost zvyšovat robotu a utužit nevolnictví. O bídém stavu města se můžeme přesvědčit z ochranných listů vydaných pro Horažďovice ve třicátých letech 17. století.¹³⁷ Další svědectví může podat výsledek vyšetřovací komise z roku 1640, která zjišťovala změny na statcích za účelem výběru daní. Z 50 stavení jich oproti roku 1637 zbylo pouze 32 – 3 statky vyhořely a 15 jich hospodáři opustili.¹³⁸ Přesto město i v této době rozmnožovalo majetek. Jakmile se město vzpamatovalo z válečných útrap, koupilo dva menší rybníky zvané Balatý.¹³⁹ Během války Horažďovice ztratily svá privilegia, která opětovně potvrzuje až František Matyáš Karel ze Šternberka v roce 1647. Měšťané získali svobodu obchodu, darování, živností a správy majetku. Bylo obnoveno právo vařit pivo a jeho prodej ve městě. Také byly povoleny dva výroční trhy.¹⁴⁰

Václav Vojtěch ze Štenberka se již plně věnoval obnově města.¹⁴¹ Listinou z roku 1681 bylo městu povoleno volně nakládat s nemovitostmi, tedy prodej, koupě a odkazování, které bylo omezeno pouze zákazem odkazovat nemovitý majetek jako trvalé záduší¹⁴² ke kostelům. Touto listinou bylo také potvrzeno právo vysazovat cechy, právo vaření piva a šenkování vína, pálení pálenky a konání 3 výročních trhů do roka. Listinou byly stanoveny

¹³⁴ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 111-113.

¹³⁵ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 43.

¹³⁶ ČORNEJ, Petr et al. *Dějiny země Koruny české I.*, s. 275

¹³⁷ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Katalog 1529-1786. K 21, 22, č. inv. 667.

¹³⁸ TAMTĚŽ, K 23, č. inv. 667.

¹³⁹ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 41.

¹⁴⁰ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Dílčí inventář 1350 – 1945, č. inv. 18.

¹⁴¹ *700 let města Horažďovic: [1292-1992] : program oslav*, s. 4.

¹⁴² Záduší byl majetkový fond sloužící zejména k financování nákladů na opravy a údržbu určitého kostela, ale také některých výdajů spojených s bohoslužbami (například na pořízení svíček). Součástí záduší byl zejména nemovitý majetek (zádušní louky, pole, lesy).

přesné poplatky z vaření piva a šenkování vína a odběru ryb. Jelikož byli měšťané osvobozeni od roboty, tak bylo pro malý počet podruhů¹⁴³ omezeno jejich využívání a určeno, aby jejich služby byly propláceny.¹⁴⁴ V roce 1685 nechal Václav Vojtěch postavit sýpky, které sloužily dlouhou dobu svému účelu.¹⁴⁵

Za Kláry Bernardýny bylo město v obtížné finanční situaci a konšelům nezbývalo nic jiného než si vést účetnictví bezplatně. V roce 1713 město dlužilo 16 000 zlatých, často proto žádalo vrchnost o půjčku nebo snižovalo platy obecním zaměstnancům. Z důvodu dluhů byl zavřen i městský pivovar.¹⁴⁶ Ve snaze zabránit zástavě pivovaru vrchnost půjčila městu 1000 zlatých. Byly snižovány platy zaměstnanců a zvyšováno nájemné v mlýnech. Přesto konšelé v důsledku špatného hospodaření skončili v roce 1713 v žaláři.¹⁴⁷ Klára Bernardýna se snažila svým poddaným vycházet vstřícně. Snížila poplatky městu za povinné odebírání ryb z vrchnostenských rybníků téměř o polovinu a před svou smrtí městu odpustila dluh ve výši 906 zlatých a 18 grošů.¹⁴⁸

Během spravování panství rodem Mansfeldů byl listinou Karla VI. z roku 1738 rozšířen počet výročních trhů a téhož roku byla Karlem VI. potvrzena i privilegia.¹⁴⁹ Za války o rakouské dědictví byly Horažďovice obleženy bavorsko-francouzskými vojsky, což se promítlo na zvýšení kontribucí. V roce 1748 Jindřich Pavel z Mansfeldu potvrdil městu výsadu lovu zajíců, lišek a ptáků na obecních pozemcích.¹⁵⁰ V roce 1775 vydala Marie Terezie robotní patent, který zmírnil robotu. Týkal se především vesnického lidu. Horažďovičtí měli své poddané ve Svatém Poli,¹⁵¹ Slatině¹⁵² a v Hliněném Újezdu.¹⁵³ V Hliněném Újezdu v témže roce robovalo 15 poddaných a ve Svatém Poli jich bylo 8. Pro Horažďovice mělo význam i zrušení nevolnictví.¹⁵⁴ Tzv. Patent o zrušení človehčenství vydaný Josefem II. roku 1781 umožňoval poddaným uzavírat sňatky, stěhovat se, dávat děti do učení. Lidé se nyní často stěhovali za prací do měst. Avšak robotní, finanční a naturální povinnosti vůči vrchnosti zůstali oproti roku 1775 beze změny.¹⁵⁵ Roku 1781 vydal Josef II.

¹⁴³ Podruh byl nájemník bydlící v nájmu (tedy v podruží). Zpravidla bydlel u sedláka a byl členem čeládky.

¹⁴⁴ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Dílčí inventář 1350 – 1945, č. inv. 19, 20, 21.

¹⁴⁵ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 42.

¹⁴⁶ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 174-175.

¹⁴⁷ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Manuál purkmistrovský 1700-1719, č. inv. 92.

¹⁴⁸ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 142.

¹⁴⁹ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Dílčí inventář 1350 – 1945, č. inv. 22, 23.

¹⁵⁰ TAMTĚŽ, č. inv. 25.

¹⁵¹ Svaté Pole je malá vesnice, část města Horažďovice.

¹⁵² Slatina je vesnice v okrese Klatovy. Založena byla kolem roku 1150.

¹⁵³ Hliněný Újezd je malá vesnice, část obce Malý Bor v okrese Klatovy.

¹⁵⁴ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 153.

¹⁵⁵ BĚLINA, Pavel et al. *Dějiny země koruny české II. 2. oprav. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1993. ISBN 80-85192-60-8. s. 32-33.*

také toleranční patent, který zrovnoprávnil katolíky s protestanty,¹⁵⁶ i když podržel privilegované postavení katolické církvi. V Čechách znamenal definitivní konec rekatolizace.¹⁵⁷ Josef II. je známý i rušením klášterů, které se nevyhnulo ani Horažďovicím, kde po zrušení kláštera byla zřízena sýpka a koželužna, zřejmě první manufaktura ve městě.¹⁵⁸ Samotný konec 18. století je pak spojován s počátkem průmyslové revoluce.^{159 160}

3.1 Otavské perlorodky

Typickou součástí nejen hospodářského obrazu Horažďovic jsou perlorodky říční. Jejich lov a posléze i chov nebyl z hospodářského hlediska jistě nijak významný, ale jde o zajímavost, která je s Horažďovicemi těsně spjata a určitě stojí za zmínku. Perlorodka říční je jedním z velkých mlžů, který je na našem území v současnosti kriticky ohroženým druhem.¹⁶¹

První zprávy o perlorodkách na Horažďovicu přináší 50 artikulí Děpolda Švihovského, když bylo sbírání perel zakázáno pod pokutou 10 kop.¹⁶² Děpold Švihovský byl vůči pytlákům přísný, za nepovolené lovení perlorodek se pokoušel prosadit i trest smrti.¹⁶³ Cena perel nalezených v polovině 17. století se odhadovala na 1000 zlatých za kus. Perly se snažilo získat mnoho domácích i cizích šlechticů.¹⁶⁴ V Otavě tehdy žily perlorodky přirozeným způsobem, ale později došlo i k jejich plánovanému chovu. Když v roce 1775 postihlo Horažďovice velké sucho, dala kněžna Marie Karolína z Löwenstein-Werthaimu vysbírat perlorodky z vyschlého řečiště a nechala je vypustit do mlýnského náhonu, kde se jim dobře dařilo a dokonce se začaly množit. Mlýnské náhony byly pro perlorodky vhodné prostředí, protože v nich proudí voda stejnoměrně, v létě nevysychá a v zimě nezamrzá. O cíleném chovu perlorodek můžeme mluvit od přelomu 18. a 19. století, kdy hrabě

¹⁵⁶ Toleranční patent uzákonil toleranci pro augsburské vyznání, helvetskou konfesi a pravoslavné vyznání.

¹⁵⁷ Encyklopedie Leporelo.info: Toleranční patent. [online]. [cit. 2016-06-11]. Dostupné z:

<https://leporelo.info/tolerancni-patent>

¹⁵⁸ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 46.

¹⁵⁹ Průmyslová revoluce byla postupná změna období od 18. do 19. století, kdy se zásadně proměnilo zemědělství, výroba, těžba, doprava a další hospodářské sektory. Do té doby v hospodářství dominovalo zemědělství. Ve výrobním procesu docházelo k přechodu od ruční výroby v manufakturách k tovární strojní velkovýrobě za pomoci nových zdrojů energie. Docházelo k vzrůstající dělbě práce a specializaci. Tento proces započal ve Velké Británii. V českých zemích se jako počátek průmyslové revoluce uvádí přelom 18. a 19. století. O průmyslové revoluci v českých zemích mohou doporučit: PURŠ, Jaroslav. *Průmyslová revoluce v českých zemích*. Praha: SNTL, 1960.

¹⁶⁰ BĚLINA, Pavel et al. *Dějiny zemí koruny české II.*, s. 73.

¹⁶¹ Rybicky.net: Perlorodka říční. [online]. [cit. 2016-06-10]. Dostupné z:

http://rybicky.net/atlasostatnich/perlorodka_ricni

¹⁶² NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 112.

¹⁶³ *700 let města Horažďovic: [1292-1992] : program oslav*, s. 27.

¹⁶⁴ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 196.

z Rummerskirchenu nechal vysadit v mlýnském náhonu 10 tisíc kusů perlorodek dovezených z Holandska.¹⁶⁵ Výlovy perlorodek se konaly v létě, zpravidla jednou za tři roky. V roce 1809 a 1818 se dokonce takového výlovu účastnil i sám císař František I.¹⁶⁶ Během 20. století byly perlorodky téměř vyhubeny, především díky pytlákům a špatné kvalitě vody. Svůj podíl na jejich vyhubení mělo i plavení dřeva a regulace řek. Poslední výlov perlorodek se konal v roce 1944.¹⁶⁷

¹⁶⁵ 700 let města Horažďovice: [1292-1992] : program oslav, s. 27.

¹⁶⁶ ŠIMON, E. Horažďovice: Proměny města 1292-1992, s. 196.

¹⁶⁷ Městské muzeum Horažďovice: Stálá expozice městského muzea. [online]. [cit. 2016-06-10]. Dostupné z: <http://www.muzeumhd.cz/index.php/stala-expozice-mestskeho-muzea/>

4 Městské výdaje a příjmy

4.1 Městské výdaje

K městským výdajům lze počítat mimo jiné část odevzdané kontribuce, splátky na obecní dluhy, vyplácení diet úředníkům na cestách, purkmistrovský plat, platy řemeslníkům, platy vodákovi, polesnému a úřednímu poslovi, vydání na chudé, na vojsko a na údržbu obecního majetku.¹⁶⁸

Veřejných funkcí bylo v Horažďovicích přes 20, ale jen několik bylo placených. Vybranou kontribuci odvážel radní písař do Prahy. Jedna taková cesta město stála 4 zlaté. Purkmistrovský plat v roce 1631 měsíčně činil 4 zlaté. V roce 1713 to byly 4 zlaté, 1 sud piva a 3 strychy¹⁶⁹ žita. Vodák dostával 14 zlatých za rok a polesný 9 zlatých a 20 grošů. Každoroční položkou byly výdaje za tesaře, protože měl na obecním majetku vždy dostatek práce.¹⁷⁰ Například v roce 1784 tesař Jan Vaněček postavil nový most stržený povodní.¹⁷¹ Město často vyplácelo mzdy úředníkům a obecním služebníkům v naturáliích prostřednictvím mlýnů. Týkalo se to zejména Podbranského mlýna. V září 1651 byl vydán z Podbranského mlýna 1 strych žita fortnýři, 1 strych žita sluhovi, 2 strychy vodákovi a 2 strychy polesným.¹⁷² Také se vydávalo žito na chléb pro oráče a obecní dělníky. Město mělo také povinnost přispívat mlynářům na stavby jezů. V roce 1722 to činilo 40 zlatých a dva a půl sudu piva.¹⁷³

Za vlády Švihovských, ve druhé polovině 16. století, došlo k založení lesního hospodářství, když obec nakupovala lesy. V roce 1563 město koupilo od Ondřeje Žulíka les Opěš u Babína a Velký rybník za 50 kop. V roce 1572 byl zakoupen les Honov i s ornou půdou za 145 kop. O dva roky později město koupilo další les od Jakuba Sedláčka za 24 kop.¹⁷⁴ Obec tedy nejprve investovala do nákupu lesů, později z nich ovšem plynuly značné příjmy, zejména z vytěženého dřeva.

Mezi městské výdaje patřilo i vydání na vojsko. Značnými výdaji byly Horažďovice postiženy především za třicetileté války, kdy měly obě válčící strany početné armády, které po obci vymáhaly peníze, potraviny a píci pro koně. Dávky a četné střety sužovaly občany takovým způsobem, že někteří raději opustili město. Měšťané si stěžovali vrchnosti, ale ta

¹⁶⁸ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 173.

¹⁶⁹ Strych nebo také korec je stará česká míra plošného obsahu a objemová míra užívaná pro sypké látky. 1 strych = 93 litrů.

¹⁷⁰ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 173-175.

¹⁷¹ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Katalog 1529-1786, K 344, č. inv. 678.

¹⁷² TAMTÉŽ, K 268, č. inv. 673.

¹⁷³ TAMTÉŽ, K 272, 281, č. inv. 673.

¹⁷⁴ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 104-105

však byla bezmocná. Zachovala se stížnost obce hraběti Františku Šternberkovi z roku 1634. „S bolestí srdce a slzavě oznamujeme, že po všechna tato léta skrz nešťastný vpád lidu nepřátelského časem kvartýrováním od lidu vojenského obtěžování jsme, kterýžto lid velká suma pěchoty neb rejtarstva k nám se dostává a my na svůj vlastní groš je vychovávat musíme, hovádka koňská, dobytkové a jinší naše věci téměř všechny pobrané jsou, k tomu velké kontribuce a co restýrujeme, abychom ještě odvozovali nutěji. Nyní také hrozné věci se nás týkají. Tak generál feldmaršál Defur k nám 41 koní a 23 osob dal, abychom to všechno na svůj groš vychovali a jim, co na každého potřebují i 15 zlatých každého týdne dávali, moci na nás chtějí. Doufajíce v Boha a vrchnost, že je ochrání atd.“¹⁷⁵ Výdaje na vojsko však nekončily. V letech 1639-1640 to činilo v rozmezí 5 měsíců celkem 28 220 liber¹⁷⁶ chleba, 14 105 liber masa, 28 210 pint¹⁷⁷ piva, 116 strychů ovsa a 1568 zlatých.¹⁷⁸

Mezi městské výdaje lze řadit také příspěvky a vydání na chudinu. V roce 1538 bylo v obecním špitále 6 chudých, kterým se týdně vydávalo 16 až 19 grošů. Na špitál platili také poddaní¹⁷⁹ ze Svatého Pole, Slatiny, Veřechova a z Hliněného Újezdu.¹⁸⁰ Od roku 1539 vypláceli představení maltézského řádu ve Strakonických špitálu chudých 8 kop grošů.¹⁸¹ Roku 1556 se celkem na obecní špitál vydalo 22 kop a 2 groše. Vedle těchto příjmů do chudinské pokladny plynuly i úroky z obecních zahrádek, které byly přidělené měšťanům. Z výtěžku byly spravovány dva špitály.^{182 183}

Značná část výdajů padla na splátky obecních dluhů. Město dlužilo především vrchnosti nebo některým měšťanům. Časté byly také dluhy ze záduší. Například v roce 1738 město takto dlužilo chrámu ve Velkém Boru 900 zlatých, v roce 1752 chrámu sv. Petra a Pavla 300 zlatých nebo v roce 1762 kapli sv. Anny 50 zlatých.¹⁸⁴

¹⁷⁵ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 36-37.

¹⁷⁶ Libra je jednotkou hmotnosti. 1 libra má hodnotu přibližně 0,5 kg.

¹⁷⁷ Pinta je stará jednotka objemu užívaná pro kapaliny a sypké látky. Od 16. století byla hodnota 1 pinty 1,938 litru. V Čechách byla užívána do 19. století.

¹⁷⁸ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 133.

¹⁷⁹ Poddaní, kteří platili obecnímu špitálu, byli takzvaní zádušní poddaní. Roku 1538 byli 2 zádušní poddaní ve Svatém Poli, 2 ve Veřechově a 2 v Hliněném Újezdu. Ve Slatině jich bylo 10. Od zádušních poddaných bylo většinou vybíráno po 1 kopě a 12 groších. V roce 1621 se od zádušních poddaných vybralo celkem 20 kop a 57 grošů.

¹⁸⁰ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 184.

¹⁸¹ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Katalog 1529-1786, K 1210, č. inv. 685.

¹⁸² Špitál Sv. Michala byl založený Alžbětou Tudicovou v roce 1448. Druhým špitálem byl při kostele sv. Petra a Pavla.

¹⁸³ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 184.

¹⁸⁴ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Katalog 1529-1786, K 401, 404, 416, č. inv. 681.

Do městských výdajů také patřily nejrozmanitější položky. Platilo se například za nákup pryskyřice k opravě kašny, za opravu věžního orloje, za vyčištění popravčího meče nebo za tele poslané do kláštera k posvícení.¹⁸⁵

4.2 Městské příjmy

Mezi příjmy do městské pokladny v Horažďovicích patřilo posudné, obecní mýto, jarmarečné, poplatky z každého vozu hlíny od hrncířů, prodané plodiny z obecních pozemků, pokuty, nájem z mlýnů a pohřebné od Židů. Město také hospodařilo z výtěžku lesů, rybníků, z pivovaru a z pronájmu obecní půdy a parkánu hrncířům a provazníkům.¹⁸⁶

Znamení příjmem do obecní pokladny bylo posudné z vaření piva. Z každého varu platili měšťané 2 zlaté a 48 grošů. Za rok 1631 se uvařilo 142 várek piva, což celkem činilo 369 zlatých a 36 grošů.¹⁸⁷ Důležitou složkou městských příjmů byl obecní pivovar, na který se soustředí část věnovaná cechu sladovníků.

Základ příjmů města tvořily také kontribuční poplatky, jejichž placení v 8 čtvrtích města¹⁸⁸ bylo rozvrženo na 9 termínů. Roku 1631 platily kontribuci k městu i poddanské vesnice Hliněný Újezd, Svaté Pole a Slatina.¹⁸⁹ Ve vnitřním městě se vybralo na kontribučních poplatcích 276 zlatých a 4 groše a na předměstí 143 zlatých a 1 groš. Ze zmíněných tří vsí se celkem vybralo 30 zlatých a 42 grošů. Úhrnný příjem z kontribučních poplatků byl tedy 473 zlatých a 48 grošů. Z toho se ale část odváděla do Prahy.¹⁹⁰ Poddaní si často stěžovali na výši kontribucí nebo žádali o jejich snížení. V roce 1645 si například stěžují na neoprávněné nakládání s kontribucemi, které byly použity na dluhy z ryb.¹⁹¹

Dalším zdrojem příjmů bylo jarmarečné, které vybíralo vždy několik měšťanů před každým trhem z míst určených k prodeji.¹⁹² Horažďovičtí živnostníci měli podobně jako v jiných městech vyhrazená místa k prodeji svých výrobků. Na náměstí se prodávalo pečivo. V Trhové ulici se během trhů prodával dobytek. V Prácheňské ulici, které se dříve říkalo Zelená, se prodávala zelenina.¹⁹³ Řezníci prodávali své výrobky v masných krámech, které byly původně rozestě po celém městě, ale v průběhu 16. století se začaly soustřeďovat na

¹⁸⁵ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 174.

¹⁸⁶ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 41.

¹⁸⁷ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 173.

¹⁸⁸ Horažďovice byly rozděleny na 4 městské a 4 předměstské čtvrti.

¹⁸⁹ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 48.

¹⁹⁰ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 172-173.

¹⁹¹ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Katalog 1529-1786, K 145, č. inv. 670.

¹⁹² NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 173.

¹⁹³ Městys Kolinec: Dějiny města Horažďovic. [online]. [cit. 2016-06-14]. Dostupné z: <http://www.sumavanet.cz/kolinec/fr.asp?tab=snet&id=443&burl>

jedno místo, do ulice za kostelem. Jednotlivé krámy byly pronajímány a jejich počet narůstal. V roce 1608 bylo ve městě 16 krámů a o tři roky později jich bylo 19. Při požáru města v roce 1619 shořelo 20 masných krámů a další požár je zachvátil v roce 1689. K masným krámům patřila jatka,¹⁹⁴ která byla ve městě dvoje. V roce 1780 bylo v Horažďovicích 17 majitelů masných krámů. Jejich současná podoba pochází někdy z roku 1800 a při jejich nedávné obnově byla objevena jména majitelů nad jednotlivými krámy.¹⁹⁵

Zvláštní poplatek odváděli městu hrnčíři. Z každého vozu přivezené hlíny platili 2 groše. Roku 1631 to bylo 186 vozů za celkovou částku 6 zlatých. Zvláštním příjmem bylo pohřebné od židů. Za pohřbení místního žida si město účtovalo 10 grošů a za přespolního 30 grošů.¹⁹⁶

Značný příjem plynul také z obecních rybníků, které město vlastnilo převážně až od 17. století.¹⁹⁷ Ovšem již v roce 1503 Půta Švihovský udílí městu zákupní právo na 36 lánů mezi vesnicemi Hlupínem, Hliněným Újezdem, Malým Borem a Babinami k vybudování dvou rybníků.¹⁹⁸ Horažďovicím patřil rybník Žebrák, Velký rybník, dva rybníky zvané Balatý a několik dalších.¹⁹⁹ Výlovem ryb z Žebračku v roce 1629 město vydělalo 19 kop a 13 grošů. V roce 1724 to bylo již 706 kop a 18 grošů. Jednalo se zejména o kapry a štiky. Dobrým zvykem bylo nějaké ryby darovat nejen vlivným osobám, ale i zaměstnancům města. Nezapomnělo se ani na takového hrobaře. Na Štědrý den roku 1734 bylo celkem rozdáno 149 kaprů, 30 štik a 120 housek.²⁰⁰

Pro Horažďovice bylo zdrojem příjmů také právo vybírat clo, které městu udělil Rudolf II. listinou z roku 1586.²⁰¹ Bylo stanoveno „*kolik se platí z dobytka, káry, vozu, z prostice²⁰² soli, z mlýnského kamene, z vozu vápna, z vozu šindele nebo prken, z vozu obilí, z vepře, ze tří husí, ze soudku rudky k barvení a z žida, když jede na koni*“.²⁰³ Tímto povolením se však měšťané dostali do sporů se Sušicí a Kašperskými Horami. Obě města podala žalobu s tím, že clo v Horažďovicích zkracuje ungelt²⁰⁴ v Sušici a znamená ztrátu pro jejich živnosti

¹⁹⁴ Jatka neboli takzvaná šlachtata.

¹⁹⁵ ŠLECHTA, Jindřich. Kapitoly z dějin řeznického cechu. In *Horažďovický obzor* [online]. 22. 12. 2006, roč. 9(27), č. 12, s. 16-17. [cit. 2016-06-12]. ISSN 1802-7741.

Dostupné z: <http://obzor.muhorazdovice.cz/Data/2006/prosinec.pdf>

¹⁹⁶ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 173.

¹⁹⁷ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 47.

¹⁹⁸ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Dílčí inventář 1350 – 1945, č. inv. 15.

¹⁹⁹ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 47.

²⁰⁰ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 178-179.

²⁰¹ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Dílčí inventář 1350 – 1945, č. inv. 14.

²⁰² Prostice byla stará česká jednotka objemu. Její faktická velikost je jen odhadována, měla by činit okolo 73litrů.

²⁰³ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 26.

²⁰⁴ Ungelt byl tržní poplatek; místo, kde se takový poplatek vybíral.

i císařskou pokladnu.²⁰⁵ Vedly se dlouholeté spory a bylo sepsáno 50 listin. Horažďovičtí se nakonec rozhodli dopláct na ungelt, který by při vybírání cla způsobil újmu.²⁰⁶

Mezi zdroje městských příjmů patřil i obchod se solí, kterou Horažďovičtí dováželi ze Sušice.²⁰⁷ Potřeba soli pro člověka způsobila, že byla jedním z nejdůležitějších předmětů obchodu a zbožím, které mělo vždy zaručeno odbyt a přinášelo jistý zisk. Výše výnosu závisela na obchodních schopnostech osob, které obec prodejem soli pověřila.²⁰⁸ Horažďovičtí si vždy volili dva měšťany, kteří měli na starost příjem a vydávání soli. V roce 1623 stála v Horažďovicích prostice soli 15 míšeňských kop. Zisk z ní činil 10 míšeňských grošů. Během let 1627-1628 bylo celkem prodáno 232 prostic soli a příjem byl 923 kop.²⁰⁹ V poddanských městech musela městská správa dodávat vrchnosti sůl za nákupní cenu a někde požadoval pán odevzdání určitého množství soli zdarma.²¹⁰ Roku 1634 měšťan Matěj Šporn zaplatil sůl dodanou na zámek s tím, že se mu částka srazí na svatodušním platu.²¹¹ Sůl se do Horažďovic dovážela přes Sušici především z Gmündu,²¹² což bylo stanoveno patentem Leopolda I. z roku 1692. Dále byl určen plat z bečky soli, plat z dovozu soli a pravidla jejího skladování.²¹³ Samozřejmě docházelo i k častému pašování soli, o čem svědčí například patent Josefa I. z roku 1707, který byl namířený proti pašování cizí soli zejména z Pasova²¹⁴ a Hallu.^{215 216}

4.2.1 Mlýny

Mezi zdroje příjmů města patřily také nájmy z mlýnů, které mají v Horažďovicích bohatou historii. O mletí obilí máme doklady již ze starověku, kdy existovaly ruční mlýny. Otáčivé mlýnské zařízení²¹⁷ se objevovalo od 3. století před našim letopočtem. V Praze na Vltavě stály mlýny již ve 13. století.²¹⁸ V první polovině 16. století zcela převažují mlýny

²⁰⁵ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 26.

²⁰⁶ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 108.

²⁰⁷ Městys Kolinec: Dějiny města Horažďovic. [online]. [cit. 2016-06-10]. Dostupné z:

<http://www.sumavanet.cz/kolinec/fr.asp?tab=snet&id=443&burl>

²⁰⁸ GABRIEL, František. Obchod se solí v Čechách v době od 17. do počátku 19. století. In *Rozpravy Československé akademie věd. Řada společenských věd*. Praha: Academia, 1967, roč. 77, seš. 12. s. 3-5.

²⁰⁹ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 176.

²¹⁰ GABRIEL, F. Obchod se solí v Čechách v době od 17. do počátku 19. století, s. 5.

²¹¹ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Katalog 1529-1786, K 259, č. inv. 672.

²¹² Gmünd je okresní město v rakouské spolkové zemi Dolní Rakousy při hranicích s Českou republikou. Založení Gmündu je kladeno do roku 1208.

²¹³ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Katalog 1529-1786, K 1625, č. inv. 692.

²¹⁴ Pasov je město v Německu, které se nachází na jihovýchodě spolkové země Bavorsko, těsně u hranic s Rakouskem a zhruba 60 km od hranic s Českou republikou.

²¹⁵ Hall in Tirol je rakouské město ležící ve spolkové zemi Tyrolsko v okrese Innsbruck-venkov.

²¹⁶ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Katalog 1529-1786, K 1627, č. inv. 692.

²¹⁷ Otáčivé mlýnské zařízení neboli otočný žernov.

²¹⁸ KLEMPERA, Josef. *Vodní mlýny v Čechách V*. 1. vyd. Praha: Libri, 2001. ISBN 80-7277-100-0. s. 11.

poddanské, které byly většinou malého rozsahu, a ve městech jich bylo vždy několik.²¹⁹ Mlynář byl zřízencem obce a formálně spadal pod mlynářský cech.²²⁰ Mlynáři získávali odměnu za mletí v naturáliích a často se živili vedlejším podnikáním jako plavením dřeva nebo rybařením. Od 16. století se začínala i vrchnost zajímat o mlynářské podnikání, což souviselo celkovým vzestupem intenzity vrchnostenského hospodaření a snahou získání příjmu i z tohoto zdroje.²²¹

V Horažďovicích bylo na řece Otavě celkem 7 mlýnů. Obec vlastnila během historie všechny s výjimkou Podzámeckého. Často je však v důsledku tíživé finanční situace prodávala nebo pronajímala.²²² Podzámecký mlýn patřil vrchnosti. Pochází z 16. století a byl dvakrát přestavěn. Poslední přestavba proběhla ve 20. letech 19. století. V roce 2007 byla k Podzámeckému mlýnu usazena replika lávky a mlýnského kola. Mlýn se nachází v těsném sousedství zámku.²²³

Za nejstarší horažďovický mlýn je považován mlýn Na Vlnách díky dochované kupní smlouvě z roku 1373, kterou Mikuláš Mečír, zastupující obec, prodal mlýn mlynáři Kubcovi za pravidelný roční poplatek. S jistotou nelze říci, o jaký mlýn šlo, pravděpodobně se však jednalo o později nazvaný mlýn Podbranský.²²⁴ ²²⁵ Další zmínka o Podbranském mlýnu pochází z roku 1462, kdy město Horažďovice dalo k dobru tehdejšímu mlynáři Vaňku Plačkovi stavební parcelu, na kterém mlýn stojí. Mlýn byl pak v průběhu staletí vystřídán desítkami majitelů a nájemců.²²⁶ V roce 1626 byl mlýn pronajat Bartoloměji Holečkovi za 66 strychů žita a 3 vepře.²²⁷ V 50. letech 17. století byl nájemcem mlýna Mikuláš Vodička, který na účet obce vydával žito obecním úředníkům.²²⁸ Zdejší mlynáři často žádali o zlevnění nájmu. V roce 1677 žádal Jan Procházka o zlevnění nájmu, protože mlýn nebyl v zimě 3 měsíce v provozu.²²⁹ Pravděpodobně kvůli mrazu nešlo s mlýnskými koly hnout.

²¹⁹ PROCHÁZKA, Vladimír. *Poddanská nemovitost v pozemkových knihách 16. a 17. století*. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd, 1963. s. 157.

²²⁰ WINTER, Zikmund. *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v 14. a 15. století*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1906. s. 76.

²²¹ PROCHÁZKA, V. *Poddanská nemovitost v pozemkových knihách 16. a 17. století*, s. 157.

²²² ŠIMON, M. Stalo se před 110 lety. In *Horažďovický obzor*. [online]. 27. 10. 2005, roč. 8(26), č. 10, s. 15. [cit. 2016-06-13]. ISSN 1802-7741. Dostupné z: <http://obzor.muhorazdovice.cz/Data/2005/rijen.pdf>

²²³ STAŇKOVÁ, Lucie. Podzámecký mlýn. In *Horažďovický obzor*. [online]. 21. 12. 2007, roč. 10(28), č. 12, s. 13. [cit. 2016-06-13]. ISSN 1802-7741.

Dostupné z: <http://obzor.muhorazdovice.cz/Data/2007/prosinec.pdf>

²²⁴ Podbranský mlýn byl na začátku nového tisíciletí rekonstruován a v současnosti zde sídlí environmentální vzdělávací centrum.

²²⁵ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 176.

²²⁶ Historie PROUDU: PROUD - Envicentrum Podbranský mlýn: Historie Podbranského mlýna. [online]. [cit. 2016-06-13]. Dostupné z: <http://envicentrum-podbransky-mlyn.webnode.cz/o-projektu/>

²²⁷ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Katalog 1529-1786, K 266, č. inv. 673.

²²⁸ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 178.

²²⁹ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Katalog 1529-1786, K 278, č. inv. 673.

V roce 1698 patřil mlýn Janu Bláhovi, který žádal město o srážku na daních, protože mlýn nebyl z důvodu oprav 6 týdnů v provozu.²³⁰ Ještě na počátku 19. století byla v Podbranském mlýně olejovna, kde se z lněného semene tlačil olej.²³¹

Dalším mlýnem, který držela obec, je mlýn Podměstský nebo Podmezský ležící na pravém břehu řeky Otavy. Byla zde valcha a tkalcovna.²³² Během 18. století mlýn často střídal majitele. V roce 1742 obec prodal mlýn Matěji Maršatovi a vymínila si předkupní právo. Mlýn byl prodán za 325 zlatých s tím, že Matěj Maršata měl povinnost do obecní pokladny odvádět 30 zlatých ročně, 80 strychů čistého žita a 2 strychy pšenice. Obec za to spravovala stavidla a vantroky.²³³ ²³⁴ Roku 1777 město prodává mlýn Josefu Mayerovi za 950 zlatých.²³⁵ Po dalším častém střídání majitelů mlýn v roce 1852 koupili manželé Mrskošovi z Nového Knína za 27 tisíc šajnů,²³⁶ při čemž výkup z obecních závazků činil 8 tisíc grošů. Podle rodiny Mrskošů je mlýn dnes nazýván také jako „Mrskoš“.²³⁷

Dalším mlýnem byl Brejchovský mlýn čili papírna. Tento mlýn patřil mezi obecní majetek. Z důvodu zadlužení však město muselo v roce 1605 Brejchovský mlýn prodat Děpoldovi Švihovskému za 800 kop.²³⁸ Objekt sloužil jako papírna, kde se vyráběl ruční papír. Nelze přesně říci, odkdy přesně se zde papír vyráběl, je však jisté, že vlastníkem a papírnickým mistrem byl roku 1670 Mikuláš Tempel. V první polovině 18. století vlastnila papírnu rodina Kiswetterů, která zde vyráběla papír do roku 1752. Poté byla papírna zrušena a přestavěna na hospodu. Na přelomu 18. a 19. století byla výroba papíru obnovena, ale již v roce 1807 kupuje objekt rodina Rosenauerů, která papírnu zrušila a přeměnila na mlýn.²³⁹ Majitel mlýna Rosenauer zde mlel obilí až do jeho uzavření po 2. světové válce.²⁴⁰ V objektu se dnes nachází muzeum mlynářství.

²³⁰ TAMTÉŽ, K 280, č. inv. 673.

²³¹ ŠIMON, E. *Horáždovice: Proměny města 1292-1992*, s. 47.

²³² ŠIMON, M. Stalo se před 110 lety. In *Horáždovický obzor*. [online]. s. 15. [cit. 2016-06-13]. Dostupné z: <http://obzor.muhorazdovice.cz/Data/2005/rijen.pdf>

²³³ Vantroky nebo také troky jsou dřevěná koryta na vodu obvykle přiléhající ke stěně mlýna. Slouží jako přívod vody pro vodní kolo vodního mlýna, vodní pily, hamru či jiného zařízení. Obvykle je vyráběli specializovaní řemeslníci zvaní sekerníci.

²³⁴ NĚMEC, K. *Dějiny města Horáždovic*, s. 177.

²³⁵ SOKA Klatovy. AM Horáždovice. Katalog 1529-1786, K 2166, č. inv. 708.

²³⁶ Šajn byla lidově zvaná papírová měna zavedená v roce 1811 po rakouském státním bankrotu.

²³⁷ ŠIMON, M. Stalo se před 110 lety. In *Horáždovický obzor*. [online]. s. 15. [cit. 2016-06-13]. Dostupné z: <http://obzor.muhorazdovice.cz/Data/2005/rijen.pdf>

²³⁸ NĚMEC, K. *Dějiny města Horáždovic*, s. 177.

²³⁹ Rosenauerův mlýn – Kemp na řece Otavě: Rosenauerův mlýn. [online]. [cit. 2016-06-14]. Dostupné z: <http://rosenauer.unas.cz/mlyn.htm>

²⁴⁰ ŠIMON, E. *Horáždovice: Proměny města 1292-1992*, s. 47.

Mimo výše zmíněných mlýnů v Horažďovicích fungoval také Prostřední mlýn²⁴¹ a mlýn na Zářecí, tzv. Hořejší mlýn. Dále pak mlýn Drudovský, o kterém se však nezachovaly žádné zprávy. Rovněž byl mlýn na Větrově,²⁴² o kterém je psáno výše v souvislosti se sporem města s vrchností. Tento mlýn se již v 17. století uváděl jako pustý.

Z výše napsaného je patné, že především nájem z mlýnů patřily mezi dobré zdroje příjmů města. Město jich vlastnilo většinu, ale protože se dostávalo do dluhů, tak je prodávalo. V roce 1734 obec vlastnila jen Podbranský a Podměstský mlýn.²⁴³ Městu nesloužily mlýny jen jako prostředek k naplnění obecní pokladny, ale obec také prostřednictvím mlýnů vyplácela v naturáliích mzdy úředníkům a jiným obecním zaměstnancům.

²⁴¹ Prostřední mlýn se nacházel vedle bývalé budovy Sportu.

²⁴² Mlýn na Větrově je dnešní Jarov.

²⁴³ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 47.

5 Cechy a řemesla

Se zakládáním měst v českých zemích ve 13. století docházelo souběžně i k hospodářskému rozvoji. K charakteristickým znakům hospodářského rozvoje měst patří rozvoj řemeslné výroby. Během 14. století docházelo k rozvoji místního trhu, rozvoji cechovníctví a specializovala se řemeslná výroba. Řemeslná výroba se stala důležitým činitelem pro další vnitřní i vnější rozvoj měst. Řemeslnictvo si postupně získávalo i určitý politický vliv na správu města.²⁴⁴ Řemeslníci se nejprve sdružovali v bratrstvech,²⁴⁵ z nichž později vznikaly cechy. První cechy se začaly vznikat ve 14. století a jejich vrchol nastal v 15. a 16. století. Nejstarší cechovní zřízení v Čechách byl cech krejčovský z roku 1318 v Praze. Slovo cech pochází z německého „*Zeichen*“.²⁴⁶ Cechem se rozumí řemeslnická organizace, která je zaměřena na chránění svých živnostenských zájmů vlastního výrobního oboru. V čele cechu stáli cechmířtři, jejichž počet se řídil podle počtu řemeslníků v cechu. Cechmířtři byli voleni cechovními mistry a svůj úřad zastávali omezenou dobu.²⁴⁸ Na druhém stupni v cechovním zřízení stál tovaryš, který úspěšně složil tovaryšské zkoušky a stal se hlavní pracovní silou cechu. Tovaryši byli často nespokojenými se svými mzdami a postupně u nich rostla nespokojenost, jelikož měli obtížnou cestu k tomu, aby se stali mistry. Větší počet tovaryšů se sdružoval do společenstev. Kvůli špatným podmínkám často tovaryši pořádali stávky. Od vlády Ferdinanda I. byly stávky řidší, jelikož vládl pevnou rukou a stávky se dusily již v zárodku. Na nejnižším stupni v cechovním zřízení stáli učedníci, kteří se již od mladého věku připravovali na své budoucí povolání.²⁴⁹ Hlavním principem cechů byla ochrana výrobního oboru k místnímu trhu. Docházelo k regulaci poměru mezi příslušníky cechu a ostatními městskými obyvateli. Rovněž se reguloval poměr řemesla k místnímu trhu uvnitř cechu, uplatňovalo se monopolní právo na odbyt řemeslnických výrobků a prováděl se dozor nad dovozem cizích výrobků. Přísně se kontrolovaly pracovní postupy, určovala se cena zboží a výše mezd pro tovaryše.²⁵⁰ Cechy měly své pečete a

²⁴⁴ JANÁČEK, Josef. *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*. 1. vyd. Praha: SPN, 1963. s. 23.

²⁴⁵ Bratrstva byla dobrovolnými organizacemi řemeslníků, původně zakládaná spíše z náboženských důvodů. Bratrstva měla vždy nějakého patrona, nějakou kapli k bohoslužbě, určitou podporu v době nemoci a pohřební průvod po smrti. Tyto zvyky přejaly i cechy, ale rozšířily je pravidly o provozování řemesel a ochraně živností.

²⁴⁶ „*Zeichen*“ neboli znamení, kterým se jedno společenstvo lišilo od druhého

²⁴⁷ WINTER, Zikmund. *Zlatá doba měst českých*. 2. vyd. Praha: Odeon, 1991. ISBN 80-207-0244-X, s. 218.

²⁴⁸ JANÁČEK, J. *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*, s. 156-158.

²⁴⁹ WINTER, Z. *Zlatá doba měst českých*, s. 223.

²⁵⁰ JANÁČEK, J. *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*, s. 103-105.

prapory.²⁵¹ Řídily se vlastními pravidly, tzv. cechovními artikulemi, kde byl stanoven zásadní požadavek, aby řemeslník prodával kvalitní výrobky.²⁵²

Po nástupu Habsburků na český trůn se život ve městech stal intenzivnějším, rostla materiální potřeba obyvatelstva, výroba se zvyšovala a obchodní styky se stávaly hojnějšími. Řemeslnická odvětví se dále rozšiřovala. Některé společné cechy se odštěpily a vznikaly organizace nové. Ferdinand I. zápasil od počátku své vlády se stavy o moc. V roce 1547 vypuklo povstání²⁵³ vedené vyššími stavy. Toto povstání Ferdinand I. bez větší námahy porazil. Výsledek této události však nejvíce postihl města, která byla pokutována. Ferdinand I. městům odebral privilegia a dosadil dohlázele. Žádná městská instituce neutrpěla takové újmy jako cechy, které byly po uzavření augsburského míru rušeny. Zrušeny byly však jen polovičatě, jelikož řemeslnické spolky zůstaly zachovány, ale bez privilegií. Ve funkci zůstali i starší cechmířtři, kteří mohli nadále přijímat učedníky a tovaryše. Cechy byly obnovovány po deseti a více letech za vysoké finanční částky s tím, že cechovní právo plynulo z moci krále a ne z moci města.²⁵⁴ Toto Ferdinandovo nařizení se však týkalo jen královských měst. Nicméně se dotklo i Horažd'ovic, kde byla privilegia oklešť'ována a dávky zvyšovány.²⁵⁵

Podmínky vstupu do cechu se zpřisňovaly, aby se méně osob s větším ziskem účastnilo výroby. Cechovním mistrům stále více vadil starý zvyk, který umožňoval, že urození páni měli ve svých městských domech a na zámcích své vlastní řemeslníky, na které pravomoci cechů nedosahovaly. Naopak obchodníci nabývali stále většího významu. Obchod rostl takovou měrou, že i cechovní mistři utíkali od řemesel a stávali se obchodníky.²⁵⁶ Od 18. století navíc do cechovních organizací začala výrazně zasahovat politická moc. Tehdejší současníci, především merkantilisté,²⁵⁷ považovali cechy za překážku k rozvoji velkovýroby v nově vznikajících manufakturách.²⁵⁸ V roce 1731 byl

²⁵¹ ŠIMON, E. *Horážd'ovice: Proměny města 1292-1992*, s. 44.

²⁵² JANÁČEK, J. *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*, s. 157.

²⁵³ V roce 1547 proběhlo povstání českých stavů proti českému králi Ferdinandu I. Habsburskému. Odboj započal v lednu 1547, když král od stavů požadoval vojenskou pomoc proti protestantům při šmalkaldské válce (1546–1547), což však bylo podle stavů v rozporu s právem. Po vítězství habsburské strany nad šmalkaldským spolkem se strana odbojných stavů začala rozpadat, až se nakonec jak šlechta, tak města králi podřídila. Šlechta byla potrestána jen mírně, zato však města byla velmi oslabena.

²⁵⁴ WINTER, Z. *Řemeslo a živnost 16. věku v Čechách*, s. 8-10.

²⁵⁵ ŠIMON, E. *Horážd'ovice: Proměny města 1292-1992*, s. 27.

²⁵⁶ WINTER, Zikmund. *Řemeslo a živnost 16. věku v Čechách*. 1. vyd. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1909. s. 12-14.

²⁵⁷ Merkantilismus je považován za první buržoazní ekonomickou teorii, která vznikla na přelomu 16. a 17. století v západní Evropě v období vzniku absolutistických monarchií. Merkantilisté určovali bohatství země podle množství drahých kovů v zemi. Cílem obchodu byla aktivní obchodní bilance.

²⁵⁸ JANÁČEK, J. *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*, s. 274-275.

vydán generální cechovní patent,²⁵⁹ který omezoval pravomoci cechů a jejich privilegia. Tento patent byl znovu potvrzen v roce 1739 vydáním generálních cechovních artikulí.²⁶⁰ Obě tato nařízení prozatím cechy nerušila, ale spíše usnadňovala přeměnu malovýroby ve velkovýrobu.²⁶¹ Roku 1754 byla řemesla rozdělena na dvě skupiny. V první skupině byla tzv. komerční řemesla, u nichž se předpokládal rozvoj velkovýroby. Ve druhé skupině byla tzv. policejní řemesla, která byla připoutána k místnímu trhu, jako například potravinářská řemesla.²⁶² Ke zrušení cechovního zřízení došlo 20. prosince 1859, avšak situace v řemeslné výrobě již dávno předtím neodpovídala skutečným principům cechovního zřízení. Namísto cechů nastoupily živnostenské spolky.²⁶³

Pro studium cechů v Horažďovicích lze využít berní rulu z roku 1654, která udává jmenovitý seznam řemeslníků s jejich zaměřením. Seznam řemeslníků je rozdělen podle místa jejich působnosti - Horažďovice město, předměstí a přilehlé vsi Slatinu, Hliněný Újezd a Svaté Pole. Ve Slatině bylo 7 řemeslníků, v Hliněném Újezdu byli 3 a ve Svatém Poli jich působilo 5. Celkové rozdělení řemeslníků vypadalo následovně: 11 řezníků, 3 sládců, 13 pekařů, 8 krejčích, 2 kožešníci, 9 hrnčírů, 5 ševců, 5 kovářů, 4 punčocháři, 3 soukeníci, 2 kloboučníci a 2 zámečníci. Jedním mistrem bylo zastoupeno řemeslo bednářů, truhlářů, koželuhů a zedníků.²⁶⁴ Své místo zde měla i další řemesla, ke kterým se blíže dostanu. Pro představu, jak se změnilo zastoupení řemeslníků, můžeme využít soupis cechů z roku 1739, který byl sestaven na základě generálních cechovních artikulí.

5.1 Cech řezníků

Řezníci se u nás považovali za přední řemeslo, jelikož jejich úkolem bylo zásobit město masem. Mezi první starosti města vždy patřilo, aby mělo řezníka. Řezník měl široký rozsah práce. Řezník porážel veliký i drobný dobytek, udil maso, často také vyráběl lojové svíčky a navrch ještě obchodoval s dobytkem.²⁶⁵ Zvláštním druhem řezníků byli huntéři.

²⁵⁹ Generální cechovní patent byl vydán Karlem VI. 16. listopadu 1731, který nařizoval předložení všech cechovních statut panovníkovi, obecně upravil pracovní podmínky tovaryšů, vymezil postavení mistrů vůči tovaryšům a učedníkům, omezil dosavadní pravomoc a privilegia cechů. Současně byl zřízen úřad cechovního inspektora, který na činnost cechů dohlížel a účastnil se jejich zasedání.

²⁶⁰ Generální cechovní artikule byly vydány 5. ledna 1739 a všechny cechovní předpisy sjednotily. Díky tomu došlo ze strany státu k účinné kontrole a ovlivňování řemeslné výroby.

²⁶¹ PETRÁŇ, J. *Dějiny hmotné kultury. Díl II (2)*, s. 598.

²⁶² JANÁČEK, J. *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*, s. 278-280.

²⁶³ TAMTÉŽ, s. 284.

²⁶⁴ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Berní rula města Horažďovic, 1654, K 63, č. inv. 107.

²⁶⁵ WINTER, Z. *Řemeslo a živnosti 16. věku v Čechách*, s. 652-653.

Huntýř se lišil od řezníka jen živnostenským právem. Byl to vlastně neplnoprávný řezník, který měl omezený výběr zboží a místa na trhu.²⁶⁶

Cech řezníků v Horažďovicích se také považoval za prvořadý. Zahajoval všechny slavnosti a průvody. Měli i vlastní cechovní krám, který pronajímali za roční nájem 1 kopu. Takto získané peníze vydávali na různé účely, např. na občerstvení při schůzi, na podporu nemocným a vandrovním tovaryšům.²⁶⁷ Dle artikulů řeznického cechu z roku 1583 měl nově přijatý mistr darovat 8 liber vosku a zajistit pohoštění pro ostatní mistry.²⁶⁸ Učedník musel navštěvovat v neděli školu, jelikož bez vysvědčení by mu nebyl udělen výuční list. Úřad měl i své kontrolory, kteří sledovali kvalitu masa.²⁶⁹ Na řeznický cech myslel i Děpold Švihovský v již zmíněných 50 artikulích, kde stálo: „*Poněvadž mezi řezníky velikej neřád stran prodávání masa jest, nařizují, aby úřad měl osoby, které by masa šacovaly. Dále aby žádný řezník dvou psů nechoval, ježto velké nepohodlí lidé přespólní pro jejich štěkot mají.*“²⁷⁰ Řezníci si jako jediní prosazovali právo chovu a obchodu s vepřovým dobyt看em. S tím ovšem město nechtělo souhlasit a žádalo proto roku 1680 vrchnost, aby toto privilegium neudělila. O fungování řeznického cechu dobře vypovídají i cechovní artikule z roku 1739. V nich mimo jiné byla stanovena pokuta 1 zlatý pro toho, kdo by se protivil vůči cechmistrům. Čeládka se měla prokázat listem o dobrém chování a měla doložit, kde dříve sloužila. V krámech se měli chovat stejně k bohatému i chudému. Byla také stanovena povinnost finančně podporovat sirotky.²⁷¹ V této době bylo v Horažďovicích a okolí 34 řezníků.²⁷² Bylo to tedy zdaleka nejpočetněji zastoupené řemeslo ve městě, ne všichni řezníci však vykonávali řemeslo aktivně. Stát se řeznickým mistrem přesto nebylo jednoduché, o čemž svědčí žádost Jana Andrese císaři z roku 1774, kde požaduje, aby se vyšetřilo zdržování jeho přijetí za mistra řeznického cechu, což prý vedlo k jeho nezměrné chudobě.²⁷³ Odpovědi se mu dostalo během měsíce s tím, že měl být neprodleně uveden do funkce mistra, pokud město nepředloží závažné překážky, které by tomuto kroku bránily. Zajímavé je, že když se o 5 let později jedná o přijetí Hynka Kastnera za mistra, je zde zmínka, že řeznický mistr Jan Andres z cechu odešel.²⁷⁴ Karel Němec uvádí údaj z roku 1780, kdy bylo

²⁶⁶ TAMTÉŽ, s. 658.

²⁶⁷ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 44.

²⁶⁸ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 198.

²⁶⁹ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 44.

²⁷⁰ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 199

²⁷¹ TAMTÉŽ, s. 198-199.

²⁷² SOKA Klatovy. AF Cech řezníků Horažďovice. EL NAD 2188. Výkaz cechů v Horažďovicích, 1739, ukn. 11, č. inv. 14.

²⁷³ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Katalog 1529-1786, K 2115, č. inv. 705.

²⁷⁴ TAMTÉŽ, K 2117, 2124, č. inv. 705.

v řeznickém cechu 15 mistrů, kteří vlastnili krám, a dalších 10, kteří mohli porážet dobytek.²⁷⁵ Do dnešní doby se z řeznického cechu zachovaly masné krámy, které mají status chráněné technické památky.²⁷⁶

5.2 Cech sladovníků

O výrobě piva na našem území je nejstarší zmínka z roku 993 a váže se k Břevnovskému klášteru.²⁷⁷ Prvním historickým doloženým dokladem o vaření piva je nadační listina Vratislava II. z roku 1088 pro vyšehradskou kapitolu, kde byl kanovníkům přidělen desátek chmele pro vaření piva z obce Desné.²⁷⁸ Z počátku si pivo mohl vařit každý měšťan sám doma. Později se sladovnictví a pivovarnictví stěhovalo do těch domů, kde byl proveden technický pokrok, nutný k vyšší produkci a k větší kvalitě piva.²⁷⁹ Sládkové v Čechách vařili pivo bílé z pšenice a pivo černé z ječmene.²⁸⁰ Samotný výrobní proces měl několik etap. Přípravou sladu se zabýval sladovník, mletím sladu ve mlýnech mlynář a vlastním vařením piva se zabýval právovárečník neboli nákladník.²⁸¹

Sladovníci patřili spolu s řezníky k nejvýznamnějšímu cechu v Horažďovicích. Cech sladovníků byl v Horažďovicích pravděpodobně založen po roce 1532, kdy získal výsadu na vaření piva a zpracování sladu od pražských mistrů sladovníků. Město vlastnilo pivovar zřejmě od 14. století. Přesné datum založení pivovaru však není známo. Některé měšťanské domy měly právovárečné výsady.²⁸² Podle právovárečných výsad měl každý občan žijící uvnitř města a navazujícím předměstí právo vařit pivo. Tuto výsadu zavedl Václav II. Ale již v roce 1330 se v Praze toto právo podle konšelské listiny zredukovalo pouze na ty obyvatele města, kteří vlastnili domy uvnitř hradeb. Podobně se pak zachovala i další města.²⁸³ V Horažďovicích mělo 51 měšťanů právo vařit pivo čtyřikrát do roka.²⁸⁴ Měšťanské domy měly dobře stavěné sklepy, které sloužily mimo jiné i pro skladování piva. Sklepy se táhly pod radnicí až na náměstí, kde jsou nyní již zazděné. Pivo se mohlo dovážet na míli

²⁷⁵ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 199.

²⁷⁶ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 44.

²⁷⁷ V roce 993 biskup Vojtěch klášter vysvětil a zakázal vaření a pití piva pod trestem vyobcování z církve, jelikož to pokládal za jev, který ohrožuje mravy. Tato klatba byla zrušena až papežem Inocencem IV. na prosbu krále Václava I.

²⁷⁸ CIHLÁŘ, Tomáš. *Pošumavské pivovary: po stopách starých pivovarů a pivovárků západního Pošumaví aneb od Albrechtic až do Žichovic*. 1. vyd. Sušice: Radovan Rebstöck, 2003. ISBN 80-85301-90-3, s. 5.

²⁷⁹ WINTER, Z. *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v 14. a 15. století*, s. 75.

²⁸⁰ CIHLÁŘ, Tomáš. *Pošumavské pivovary*, s. 7.

²⁸¹ JANÁČEK, J. *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*. s. 67.

²⁸² ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 47.

²⁸³ Svet-piva.cz: Historie pivovarnictví v České republice. [online]. [cit. 2016-05-27]. Dostupné z: <http://www.svet-piva.cz/clanky-o-pivu/2012/10/12/historie-pivovarnictvi-v-ceske-republice/>

²⁸⁴ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 47.

daleko od obce. Z Horažďovic se pivo dodávalo do Veřechova a Slatiny, kde mělo město své šenkýře a hospody. Pivo se mohlo dovážet na míli daleko od obce.²⁸⁵ Právo várečné výsady byly opětovně potvrzeny v roce 1566 listinou Břetislava Švihovského.²⁸⁶ Se sladovníky se ve městě často jednalo, neboť se to týkalo prospěchu obce, která měla svůj pivovar. V roce 1566 si Horažďovičtí stěžují u císaře Maxmiliána na bratry Václava a Michala Švihovské, že je omezují ve vaření piva, což byl tehdy jeden z hlavních zdrojů příjmů města. Až v roce 1570 císař nařizuje, aby Švihovští ukončili spory s městem.²⁸⁷ Rozpory byly ukončeny listinou Václava a Michala Švihovského v roce 1570. Horažďovickým bylo povoleno vařit si pivo pro svou potřebu a byl stanoven plat z každé várky. Také už nebyli povinni brát pivo z panských pivovarů.²⁸⁸ V důsledku těchto sporů Václav Švihovský založil v blízkosti fary panský pivovar, tzv. zámecký. V Horažďovicích tak byly pivovary dva. Nicméně vrchnost mohla prodávat pivo jen na předměstích.²⁸⁹ V Horažďovicích, jak uvádí Winterova práce, bylo v roce 1577 v cechu sladovníků 45 členů.²⁹⁰ Po založení panského pivovaru vznikaly spory o dodávání piva.²⁹¹ Jednáním v Bechyni roce 1589 vrchnost donutila město, aby se vzdala krčmy ve Veřechově.²⁹² V roce 1649 byl městský pivovar téměř na čtyřicet let zavřen, protože docházelo ke sporům města s vrchností o odebrání ryb. Měšťané měli povinnost ryby odebírat a patrně jim narostl u vrchnosti dluh. Až v roce 1683 nechal Václav Vojtěch Švihovský otevřít pivovar pod podmínkou, že se k zaplacení dluhů ke každé várce přivaří tři sudy piva.²⁹³

Z uvařeného piva platilo město vrchnosti dávky. Za Šternberků to činilo z věrtel²⁹⁴ piva 24 grošů. Sládek zodpovídal za kvalitu piva. Pokud mělo pivo špatnou jakost,²⁹⁵ musel celou várku zaplatit, případně se mohl dostat i do šatlavy.²⁹⁶ V roce 1739 bylo ve sladovnickém cechu 15 sládků.²⁹⁷ Městský pivovar v letech 1755-57 vykazoval zisk 4 246 zlatých, což činilo průměrný roční příjem do obecní pokladny 1 415 zlatých. V roce 1789 město pronajalo pivovar Karlu Korvínovi za roční nájemné 1000 zlatých, plus 151 zlatých

²⁸⁵ CIHLÁŘ, Tomáš. *Pošumavské pivovary*, s. 31.

²⁸⁶ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Dílčí inventář 1350 – 1945, č. inv. 7.

²⁸⁷ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 105-106.

²⁸⁸ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Dílčí inventář 1350 – 1945, č. inv. 8.

²⁸⁹ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 106.

²⁹⁰ WINTER, Z. *Řemeslo a živnost 16. věku v Čechách*, s. 668.

²⁹¹ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 26.

²⁹² SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Dílčí inventář 1350 – 1945, č. inv. 16.

²⁹³ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 137-140.

²⁹⁴ Věrtel je stará česká jednotka objemu užívaná pro sypké látky. Jednalo se o 1/4 strychu.

²⁹⁵ Pivům se špatnou kvalitou se říkalo piva „zlá.“

²⁹⁶ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 47-48.

²⁹⁷ SOKA Klatovy. AF Cech řezníků Horažďovice. EL NAD 2188. Výkaz cechů v Horažďovicích, 1739, ukn. 11, č. inv. 14.

na sládka, nádobí a led. Ten zde však nevydržel nijak dlouho. Nájemci se pak často střídali, což se projevilo na kvalitě piva a vaření piva postupně upadalo.²⁹⁸

Městský pivovar byl zrušen v roce 1905. Tento osud potkal i zámecký pivovar o 40 let později.²⁹⁹

5.3 Cech pekařů

Pekařské řemeslo je považováno jako jedno z vůbec nejstarších. První zprávy o pekařích v Čechách nám přináší Kosmova kronika.^{300 301} Pekařství z počátku úzce souviselo s mlynářstvím. Postupně se však tato řemesla oddělila. Ve 13. století bylo u nás pekařství již rozšířené řemeslo a ve 14. století vznikaly první pekařské cechy. Pekaři pekli chléb a další moučné výrobky, které obvykle i prodávali. Pekaři se rozdělovali podle druhů pekařských výrobků.³⁰² Pekaři se členili na pekaře pečící chleby, dále na plachetníky,³⁰³ koláčníky, mazanečníky, oplatečníky, kobližníky, caletníky,³⁰⁴ perníkáře³⁰⁵ a pekaře „boží.“^{306 307} Od 16. století se objevuje také řemeslo cukrářské.³⁰⁸ Tato přílišná specializace však dlouho nevydržela a postupně se od ní upustilo.³⁰⁹

Cech pekařů v Horažďovicích měl ornamentálně vyzdobené artikule pocházející z roku 1724.³¹⁰ Stálo zde, aby pekaři svými výrobky nešidili občany. Za nekvalitní pečivo byli pekaři trestáni. V písařských manuálech se často vyskytuje poznámka, aby „pekaři větší a upravenější chleba pekli, jinak jim bude pobrán“.³¹¹ Pekaři se museli starat i o své obchody. V roce 1659 bylo nařízeno: „Poněvadž pekařské krámy celému rynku k ohyzdě vystaveny jsou, aby je zase pekaři rozbourali, že ty své země a chleby vedle Šípkových prodávati moci budou.“³¹² Počet pekařů v Horažďovicích evidentně narůstal, jelikož listinou

²⁹⁸ CIHLÁŘ, Tomáš. *Pošumavské pivovary*, s. 32.

²⁹⁹ TAMTĚŽ, s. 36-37.

³⁰⁰ Kosmova kronika je nejstarší česká kronika, tj. kronika týkající se dějin Čechů. Původní text byl napsán latinsky a jeho autorem byl Kosmas, děkan pražské svatovítské kapituly, který kroniku sepsal pravděpodobně v letech 1119 až 1125.

³⁰¹ Rozhlas.cz: Řemesla na západě Čech: pekařství. [online]. [cit. 2016-06-05].

Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/plzen/publicistika/zprava/remesla-na-zapade-cech-pekarstvi--1094860>

³⁰² Ceske-tradice.cz: České tradice z dob dávných i našich: Pekař. [online]. [cit. 2016-06-05]. Dostupné z: <http://www.ceske-tradice.cz/tradice/rodinne-zvyky/zobraz=pekar/zobraz=pekar>

³⁰³ Plachetníci neboli pecaři pekli režný chléb.

³⁰⁴ Caletníci pekli sladké placky.

³⁰⁵ Perníkáři pekli z medového těsta perníky a marcipány

³⁰⁶ Pekaři „boží“ pekli kostelní hostie.

³⁰⁷ JANOTKA, Miroslav a Karel LINHART. *Zapomenutá řemesla: vyprávění o lidech a věcech*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1984. s. 42.

³⁰⁸ WINTER, Z. *Řemeslo a živnost 16. věku v Čechách*, s. 650.

³⁰⁹ JANOTKA, M. a K. LINHART. *Zapomenutá řemesla*, s. 42.

³¹⁰ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 201.

³¹¹ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 45.

³¹² NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 201.

z roku 1781 bylo nařízeno, že podle nejvyššího policejního pořádku z roku 1759 smělo být ve městě jen 12 mistrů pekařů.³¹³ Příjmy pekařů nebyli nijak závratné. Například v roce 1767 příjmy činily 8 zlatých a 17 grošů. Z toho však většina padla na výdaje³¹⁴ a v cechovní pokladně zbylo jen 9 grošů.³¹⁵

5.4 Cech krejčích

V oděvnickém odvětví stáli krejčí na prvním místě jako nejdůležitější a nejhojnější řemeslo.³¹⁶ Krejčovské řemeslo se rychle rozvíjelo a docházelo ke specializacím, kdy se postupně oddělili hacníci,³¹⁷ pláštníci, kabátníci, kytléři,³¹⁸ župičáři,³¹⁹ měšečníci a váčkaři. Krejčí se mezi sebou dělili na ty, kteří šili šaty nové, a na vetešníky, kteří šaty jen spravovali.³²⁰ Krejčovská práce se prováděla ručně, na míru a vyžadovala velké zručnosti. Pokud krejčí něco nechtěl šít, což se týkalo převážně prádla, tak šitím byly pověřeny švadleny. Švadleny se do cechů nijak neorganizovaly. Svoji práci vykonávaly putovně po domech nebo ve vlastních domácnostech na zakázku.³²¹

Nejstarší dochovaná zmínka o cechu krejčích v Horažďovicích pochází z listiny z roku 1724, kde mistři krejčovského řemesla Starého Města pražského propůjčují svůj řád a privilegia cechu krejčovskému v Horažďovicích.³²² Artikule cechu krejčích nařizují, že zájemce o přijetí do cechu musel nejprve ve městě 3 roky pracovat a ukázněně se chovat. Pokud byl přijat, musel se do roka oženit. Artikule také zakazovaly mistrům přetahovat tovaryše. Ten kdo nebyl členem cechu a provozoval řemeslo tajně, musel zaplatit 1 kopy pokuty. Pokud se ujal řemesla syn člena cechu, tak musel polovinu prvního platu cechu darovat. Mistr směl mít nanejvýš 3 tovaryše a 3 učedníky. Pokud by jich potřeboval více, tak měl předat práci některému z chudších mistrů.³²³ Podle soupisu cechů z roku 1739 bylo v Horažďovicích a okolí 15 mistrů krejčích.³²⁴ Ve Státním okresním archivu v Klatovech se

³¹³ SOkA Klatovy. AM Horažďovice. Katalog 1529-1786, K 2138, č. inv. 705.

³¹⁴ Mezi výdaje pekařů v Horažďovicích v 2. polovině 18. století patřil plat za mši 35 grošů, pokladniční plat 1 zlatý, plat cechovnímu inspektorovi 40 grošů. Dále se platilo za železa a háky k chlebným krámům, za kotel na preclíky a plat chudým mistrům, který činil zpravidla 4 groše.

³¹⁵ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 202.

³¹⁶ WINTER, Z. *Řemeslo a živnosti 16. věku v Čechách*, s. 621.

³¹⁷ Hacník byl krejčí kalhot.

³¹⁸ Kytlér šil kytle neboli volné sukne z hrubé látky.

³¹⁹ Župičář šil župice, což byla spodní sukne nebo kabát.

³²⁰ WINTER, Z. *Zlatá doba měst českých*, s. 203.

³²¹ JANOTKA, M. a K. LINHART. *Zapomenutá řemesla*, s. 90.

³²² SOkA Klatovy. AF Cech krejčích Horažďovice 1724-1829. EL NAD 2182, AP č. 569, č. inv. 1

³²³ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 203.

³²⁴ SOkA Klatovy. AF Cech řezníků Horažďovice. EL NAD 2188. Výkaz cechů v Horažďovicích, 1739, ukn. 11, č. inv. 14.

dochovala listina z roku 1777, kde purkmistr a rada města povoluje krejčovskému mistrovi Petru Ditzovi, že může své řemeslo provozovat mimo město pro zajištění lepší obživy.³²⁵ Mezi cechem krejčích a cechem kožešníků se často vedly spory, jelikož jednotliví řemeslníci si zasahovali řemeslem do oboru. Kožešníci vinili krejčí, že podšívají šat kožešinami. Naopak krejčí vinili kožešníky, že kupují, stříhají sukna a šijí z nich.³²⁶ Kožešníci se hájili, aby krejčí nezasahovali do „věcí chlupatých“.³²⁷

5.5 Cech kožešníků

Kožešníci měli vždy dostatek práce, jelikož kožešiny na oděvech bývaly v létě módou a v zimě nutností. Kožešníci upravovali, barvili kožešiny a podšívali jimi šaty.³²⁸ Používali kožešiny beránčí, liščí, vlčí, kuní, králíčí, zaječí a mnoho dalších. Vyráběli nejružnější kožichy, šuby,³²⁹ pláště a čepice.³³⁰

Cech kožešníků byl v Horažďovicích založen pravděpodobně někdy kolem roku 1513, což dokládá listina, kde na žádost Půty Švihovského cech kožešníků Starého Města pražského postupuje svá privilegia cechu kožešníků v Horažďovicích.³³¹ Kožešníci si podle pražského cechu upravili artikule, kde bylo zakotveno: „*Kůže odjinud neměli dovážeti. Přes pole směli jen s dobrým dílem jezdit. Kdo by se řádem nespravoval, tomu místo nemá se pustit. Kdo by jinde než na trhu prodával, tomu mělo být dílo pobráno. Při trzích směl každý svobodně prodávati. Kdyby se který tovaryš dopustil stolování, má býti dán do vězení. Ze svých koží směl si tovaryš u pána kožich udělati. Pokazil-li tovaryš dílo, musil je zaplatit*“.³³² O další činnosti kožešnického cechu v tomto období není mnoho zpráv. Archivní prameny přinášejí zprávy až z 18. století, kdy do činností cechů začala zasahovat moc státu svými nařízeními a regulemi. V roce 1722 bylo v kožešnickém cechu 10 mistrů. 4 mistři byli ze Sedlice, 2 z Nalžov, 2 z Nepomuku a 2 z Horažďovic.³³³ Soupis cechů z roku 1739 však už mluví jen o 6 kožešnických mistrech.³³⁴ Od roku 1786 je uveden mezi mistry Antonín Šalanský. V jeho rodu se v Horažďovicích kožešnické řemeslo dědilo až do 20. století.³³⁵

³²⁵ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Katalog 1529-1786, K 2119, č. inv. 705.

³²⁶ WINTER, Z. *Řemeslo a živnost 16. věku v Čechách*, s. 621.

³²⁷ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 45.

³²⁸ WINTER, Z. *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v 14. a 15. století*, s. 441.

³²⁹ Šuby neboli otevřené mužské či ženské sukně.

³³⁰ WINTER, Z. *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v 14. a 15. století*, s. 856-857.

³³¹ SOKA Klatovy. AF Cech kožešníků Horažďovice 1513-1860(1866). EL NAD 2181, AP č. 576, č. inv. 1.

³³² NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 214.

³³³ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 214.

³³⁴ SOKA Klatovy. AF Cech rezníků Horažďovice. EL NAD 2188. Výkaz cechů v Horažďovicích, 1739, ukn. 11, inv. 14.

³³⁵ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 214.

5.6 Cech hrnčírů

Hrnčírství je jedno z nejstarších a zároveň nejdůležitějších řemesel, které bylo velmi rozšířené. Na přelomu 15. a 16. století typická práce hrnčíře spočívala v tom, že s hlínou točil na podvojném kruhu, palci vytlačoval dutinu a nově vznikajícím nádobám dával rozličnou formu. Poté vysušené dílo páčil a nakonec poléval glazurou³³⁶ nebo nádobu nepoléval vůbec. Hrnčíři vyráběli kachle a nádoby nejrůznějších tvarů a velikostí. Během 16. století se cechy rozšířily i na tovaryše.³³⁷

Hrnčíři měli v Horažďovicích nejstarší artikule, které pocházejí již z roku 1488 a byly krásně vyzdobeny. Dobře vypadající artikule z roku 1588 měl i tovaryšský cech. Hrnčírů byl v Horažďovicích vždy dostatek a pracovali zde ještě ve 20. století.³³⁸ Berní rula z roku 1654 zaznamenává 9 mistrů hrnčírů.³³⁹ Během třicetileté války cech hrnčířský ztratil privilegia. Roku 1648 žádá purkmistra a radu města o radu, jak by měli postupovat, aby ztracená privilegia obnovily.³⁴⁰ Pro představu jaké byly vztahy mezi mistry a tovaryši mohou posloužit nové artikule z roku 1709, kde se praví: „*Čl. 1. Že sebe ve spolek máme milovati, v lásce a svornosti zůstávati a tak dokonalé bratrství a tovaryšství mezi námi býti má. Tímto snesením se spojujeme a za jedno činíme. 2. Protože se to často přihodilo při průvodu těl mrtvých, že se dosti v skrovnosti nás vynacházelo, proto jsme mezi sebou takto zavřeli a zpevnili: 3. Aby na funus chodili všichni. 4. Kdo by nepřišel, má trestán být pokutou. 5. Kdyby se kdo čeho proti druhému v řemesle dopustil, proti tomuto sjednanému bratrství, to k slušné nápravě přivedeno býti má. 6. Tohoto listu originál u obou cechů býti má a když list cechovní čten bude, aby toto snesení připomínáno bylo.*“³⁴¹ Občasným sporům uvnitř cechu se však hrnčíři nevyhnuli. V průběhu doby se počet mistrů hrnčírů nijak zásadně neměnil. Soupis cechů z roku 1739 udává počet 10 mistrů.³⁴² Hrnčírům zpracovávali hlínu z obecních lesů, kterou jim město prodávalo. V druhé polovině 18. století to činilo 7 zlatých ročně.³⁴³ V Horažďovicích vynikal především hrnčířský rod Dobředělejů,³⁴⁴ který se do Horažďovic

³³⁶ Glazura je tenký sklovitý povlak z leštěnce olovnatého, který se nanáší na povrch keramických výrobků.

³³⁷ JANOTKA, Miroslav a Karel LINHART. *Řemesla našich předků*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1987. s. 102-104.

³³⁸ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 45.

³³⁹ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Berní rula města Horažďovic, 1654, K 63, č. inv. 107.

³⁴⁰ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Katalog 1529-1786, K 2108, č. inv. 705.

³⁴¹ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 206.

³⁴² SOKA Klatovy. AF Cech řezníků Horažďovice. EL NAD 2188. Výkaz cechů v Horažďovicích, 1739, ukn. 11, inv. 14.

³⁴³ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Katalog 1529-1786, K. 2141, č. inv. 705.

³⁴⁴ Historie rodu Dobředělejů v Horažďovicích začíná v letech 1636-1650, kdy se do města přistěhoval Jan Dobředělej již jako vyučený hrnčíř. Roku 1650 byl přijat do hrnčířského cechu a složil povinné poplatky. V roce 1678 se stal cechmistrem.

přistěhoval v polovině 17. století a je zde doložen až do první poloviny 19. století. V Městském muzeu v Horažďovicích je vystavena matrice³⁴⁵ zhotovený v roce 1677 Josefem Dobředělejem.³⁴⁶ Tato matrice je zobrazena v obrazové příloze.

5.7 Cech ševců

Ševci se dělili na vetešníci³⁴⁷ a novětníky.³⁴⁸ Mezi nimi byly časté spory, jelikož si navzájem zasahovali do řemesla.³⁴⁹ Spory se většinou vyřešily tím, že z příkazu vyšších orgánů se novětníci a vetešníci sloučili v jeden ševcovský cech.³⁵⁰ Švec mohl obuv vyrábět ze všech možných kůží, kromě koňských. Nejčastěji používal hovězí a telecí kůže.³⁵¹ Během doby se samozřejmě vyvíjela i samotná obuv. V novověku přišlo do módy užívání výrazných podpatků, které k nám přišlo z Itálie a ze Španělska, kde se vyvinulo v 17. století. Během 18. a 19. století se móda a tvar obuvi ustálil.³⁵²

Cech ševců byl v Horažďovicích založen v roce 1583, kdy získal od Václava Švihovského z Rýzmburka cechovní artikule. Tyto artikule byly opětovně schváleny a potvrzeny listinou Václava Vojtěcha ze Šternberka roku 1701.³⁵³ Mezi cechem ševců a hrnčířů panovaly dobré vztahy, jelikož v roce 1706 mezi sebou uzavřeli artikule o bratrské lásce a svornosti.³⁵⁴ Od roku 1739 se ševci řídili novými artikulemi. Nový člen musel být řádně vyučen. Kdo používal staré kůže, musel zaplatit pokutu. Pokud mistr nebyl v cechu zastupován, stihla ho pokuta 6 grošů. Mistr mohl mít dva tovaryše a jednoho učedníka. Židům byl zakázán obchod s obuví. Artikule byly zaměřeny i na spory mezi mistry. Stálo zde: „*Kdyby mezi cechovními nějaké různice vznikly, že by se svádili, servali nebo zhaněli, takový každý 35 grošů složí.*“³⁵⁵ Počet ševců ve městě se během ani ne století výrazně zvýšil. V roce 1654 bylo v Horažďovicích 5 ševcovských mistrů.³⁵⁶ V roce 1739 to bylo již 17 mistrů.³⁵⁷

³⁴⁵ Matrice (kadlub) sloužila na výrobu kachlů. Vznikla otiskem hotového pozitivního reliéfu.

³⁴⁶ Josef Němec v *Dějínách města Horažďovic* uvádí mylnou dataci. Kadlub datoval do roku 1611, kdy rod Dobředělejší v Horažďovicích ještě nepůsobil.

³⁴⁷ Příštipkáři či prtáci nebo vetešníci opravovali obuv a přišivali podešve na podrážky.

³⁴⁸ Novětníci či nováci šili nové boty.

³⁴⁹ WINTER, Z. *Řemeslo a živnost 16. věku v Čechách*, s. 588.

³⁵⁰ JANOTKA, M. a K. LINHART. *Zapomenutá řemesla*, s. 92.

³⁵¹ WINTER, Z. *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v 14. a 15. století*, s. 867.

³⁵² JANOTKA, M. a K. LINHART. *Zapomenutá řemesla*, s. 92.

³⁵³ SOKA Klatovy. AF Cech ševců Horažďovice (1627)1701-1854. EL NAD 2191, AP č. 578. č. inv. 1.

³⁵⁴ TAMTÉŽ, č. inv. 2.

³⁵⁵ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 207.

³⁵⁶ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Berní rula města Horažďovic, 1654, K 63, č. inv. 107.

³⁵⁷ SOKA Klatovy. AF Cech řezníků Horažďovice. EL NAD 2188. Výkaz cechů v Horažďovicích, 1739, ukn. 11, inv. 14.

5.8 Cech mlynářů

V českých zemích má mlynářství velmi dlouhou tradici. Mlynář nejenže musel umět semlít obilí, ale také musel být schopen mlýn postavit a všechno v něm zhotovit. Mlynáři rovněž stavěli různé vodní stavby jako jezy, valchy a papírny, které poháněla voda. Není proto divu, že sami mlynáři své řemeslo nazývali „uměním“.³⁵⁸

Z archivního materiálu nelze přesně zjistit, kdy byl cech mlynářů v Horažďovicích založen. Lze však usuzovat, že mlynáři své řemeslo provozovali již od počátku vzniku města. V cechovních artikulech z roku 1739 bylo stanoveno, že ten, kdo není mlynářským mistrem, ale vlastní mlýn, musel před jeho spuštěním s mlynářskými mistry jednat o propůjčení čeledi. Zároveň nemohl mít učedníka, ale jeho syn se mohl v jistých případech stát mlynářem bez vyučení. Pokud měl mlynář s jinými mlynáři spory a „*zarážením stavidel neb zvýšením jezu je vytápěl, musil to k nápravě přivésti. V případě neuposlechnutí vzata mu čeled*“.³⁵⁹ V mlynářském cechu bylo v roce 1739 13 mlynářů³⁶⁰ a na konci 18. století měl cech již 20 členů.³⁶¹

5.9 Cech koželuhů

Koželuzi se zabývali upravováním kůží pomocí nožů a třísla. Kůže si z počátku zpracovávali ševci jakožto surovinu pro svá díla. Postupně se však v důsledku rozvoje potřeb tato řemesla rozdělila.³⁶² Koželuzi měli svoje provozovny kvůli zápachu a odpadávajícím nečistotám u vody.³⁶³ Proto se jim také říkalo „smradňáři“. Koželuzi vydělávali kůže na rudo, a jircháři,³⁶⁴ kteří se osamostatnili, vydělávali kůže na bělo. V menších městech jircháři nebyli, protože koželuzi jejich práci zastali.³⁶⁵

První zmínku o cechu koželuhů v Horažďovicích přináší až zápis z berní ruly z roku 1654, kde je doložen jeden koželužský mistr.³⁶⁶ Ale již v roce 1739 je v cechu koželuhů zapsáno 7 mistrů.³⁶⁷ Regule vydané roku 1739 byly přísné. Koželužský mistr mohl mít jen

³⁵⁸ WINTER, Z. *Řemeslo a živnosti 16. věku v Čechách*, s. 637.

³⁵⁹ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 207.

³⁶⁰ SOKA Klatovy. AF Cech řezníků Horažďovice. EL NAD 2188. Výkaz cechů v Horažďovicích, 1739, ukn. 11, inv. 14.

³⁶¹ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 46.

³⁶² WINTER, Z. *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v 14. a 15. století*, s. 442.

³⁶³ WINTER, Z. *Řemeslo a živnosti 16. věku v Čechách*, s. 582.

³⁶⁴ Jircháři též bělokožci.

³⁶⁵ WINTER, Z. *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v 14. a 15. století*, s. 442-443.

³⁶⁶ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Berní rula města Horažďovic, 1654, K 63, č. inv. 107.

³⁶⁷ SOKA Klatovy. SOKA Klatovy. AF Cech řezníků Horažďovice. EL NAD 2188. Výkaz cechů v Horažďovicích, 1739, ukn. 11, inv. 14.

jednoho učedníka.³⁶⁸ V regulích bylo například zapsáno: „*Jestliže by některý mistr řemesla ševcovského kůže srstnaté kupoval, které by k jeho řemeslu spravedlivě nenáležely, mají se takovému kůže ty vzíti. Vdova má žádati, aby jí cech toho přál, řemeslo dále vésti; kdyby měla syna, má i tento žádati o řemeslo.*“³⁶⁹ Koželuzi si své právo prodávat ve městě pečlivě střežili.³⁷⁰ V roce 1779 si žid Jáchym Hershel z Rabí stěžoval, že mu na trhu v Horažďovicích cech koželuhů zabavil kůže.³⁷¹ Krajský úřad v Písku poté požadoval, aby purkmistr a rada města dohlédla nad navrácením kůží, a také město upozornil, že toto podnikání je židům povoleno. Purkmistr a rada města slíbili, že na navrácení kůží dohlédnou a zaplatí poplatek za jejich zadržení.³⁷² Tomuto řemeslu se jistě muselo v Horažďovicích u Otavy dobře dařit, jelikož v roce 1839 bylo v cechu koželuhů 15 mistrů.³⁷³

5.10 Cech soukeníků a cech kloboučníků

Soukenictví představovalo souhrnný pojem pro komplexní soubor úkonů od přípravy vlny až k úplnému dohotovení sukna.³⁷⁴ Soukenictví mělo tedy značnou dělbu práce. Objevují se valcháři,³⁷⁵ barvíři a postřihači suken.³⁷⁶ Soukenické řemeslo přišlo na naše území ve 13. století se zakládáním měst.³⁷⁷ Na počátku novověku však bylo soukenictví v úpadku, protože řemeslníci nemohli konkurovat soukeníkům z Flander, kteří měli lepší techniku a kvalitnější vlnu.³⁷⁸

Cech soukeníků byl v Horažďovicích založen v roce 1586, kdy jim Václav Švihovský z Rýzmburka udělil a potvrdil artikule.³⁷⁹ Vedli časté spory s cechem tkalcovským o to, jaké zboží směl cech vyrábět a jaký materiál užívat.³⁸⁰ Podle zápisu z berní ruly byli v polovině 17. století v Horažďovicích 3 soukeničtí mistři.³⁸¹ Tento počet se výrazně nezvýšil ani v následujícím století, kdy v roce 1739 bylo ve městě 5 soukenických mistrů.³⁸² Přespolní

³⁶⁸ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 46.

³⁶⁹ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 209-210.

³⁷⁰ TAMTĚŽ, 210.

³⁷¹ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 46.

³⁷² SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Katalog 1529-1786, K. 2125, 2126, č. inv. 705.

³⁷³ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 209.

³⁷⁴ JANOTKA, M. a K. LINHART. *Zapomenutá řemesla*, s. 85.

³⁷⁵ Valcháři upravovali sukno na valše. Ve valše býval dřevěný žlab, do něhož se pokládalo sukno a zalévalo valchovacím roztokem. Od 18. století u nás byly v provozu válcové valchy.

³⁷⁶ Postřihači suken napínali a postřihovali sukna na postřihačském stole. Pro dobrou kvalitu sukna se tento proces i několikrát opakoval. Používali speciální nůžky, které jsou zobrazeny v obrazové příloze.

³⁷⁷ WINTER, Z. *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v 14. a 15. století*, s. 70.

³⁷⁸ WINTER, Z. *Řemeslo a živnost 16. věku v Čechách*, s. 604.

³⁷⁹ SOKA Klatovy. AF Cech soukeníků Horažďovice 1586-1832. EL NAD 2190, AP č. 571, č. inv. 1.

³⁸⁰ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 210.

³⁸¹ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Berní rula města Horažďovic, 1654, K 63, č. inv. 107.

³⁸² SOKA Klatovy. AF Cech řezníků Horažďovice. EL NAD 2188. Výkaz cechů v Horažďovicích, 1739, ukn. 11, inv. 14.

soukeník nemohl mimo trh do města dovážet sukno, jinak mu hrozilo zabavení zboží.³⁸³ V roce 1780 si písečtí, strakoničtí, volynští a březničtí soukeníci stěžovali na radního Radnického, který obchodoval se sukrem na jejich trzích. Požadovali, aby bylo prošetřeno, jakým právem tak činí.³⁸⁴

Během doby soukeníci v Horažďovicích úzce spolupracovali s cechem kloboučníků, až se po roce 1740 spojili v jeden cech.^{385 386} Kloboučníci vyráběli klobouky z vlněné příze a z kožešin, zvláště z bobří a zaječí. Také pletli vlněné rukavice.³⁸⁷ První zmínka o kloboučnickém cechu pochází ze zmíněné berní ruly a udává, že v Horažďovicích byly 2 mistři kloboučníci.³⁸⁸ Je však zřejmé, že toto řemeslo se zde provozovalo již dávno předtím. 2 mistři kloboučníci byli v Horažďovicích a okolí i v roce 1739. Jeden byl místní a druhý byl z Nepomuku. Horažďovický mistr navíc nebyl plně zaměstnán, což byl jeden z důvodů, proč se cechy sloučily. V roce 1780 byl ve městě jen jeden mistr kloboučník, J. Radnický.³⁸⁹

5.11 Cech tkalců, cajkářů a mezuláníků

Tkalci se usazovali ve městech jen pozvolna přibližně od 14. století. Tkalci se dlouho drželi v horách, kde rostl len, který byl spolu s konopím jejich hlavní výrobní surovinou.³⁹⁰ Tkalci vyráběli tkaninu tvořenou dvěma soustavami pravoúhle se křížujících nití. Tkaniny se hotovily na tkalcovských stavech, které byly konstruovány podle druhu výrobku. Během 14. století se objevují tkalci plátna, tkalci pruhovaného díla,³⁹¹ tkalci vzorovaného díla, tkalci smíšeného díla³⁹² a tkalci vlny. Tyto obory většinou samostatné cechy nevytvářely.³⁹³ Cajkáři vyráběli hrubou režnou tkaninu, tzv. cajk.³⁹⁴ Mezulánici se objevují ke konci 16. století a převážně během 17. století. Mezulánici tkali mezulán, což byla pevně tkaná látka v keprové vazbě.³⁹⁵

³⁸³ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 46.

³⁸⁴ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Katalog 1529-1786, K 2129, č. inv. 705.

³⁸⁵ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 213.

³⁸⁶ Lze usuzovat, že se soukeníci a kloboučníci spojili do cechu dříve, jelikož v soupisu cechů z roku 1739 jsou tato řemesla zapsána jako cech soukeníků a kloboučníků. Nicméně přiložené cechovní pečete má zde každé řemeslo zvlášť.

³⁸⁷ WINTER, Z. *Řemeslo a živnost 16. věku v Čechách*, s. 626.

³⁸⁸ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Berní rula města Horažďovic, 1654, K 63, č. inv. 107.

³⁸⁹ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 213.

³⁹⁰ WINTER, Z. *Řemeslo a živnost 16. věku v Čechách*, s. 615.

³⁹¹ Tkalci pruhovaného díla tkali hladkou, barevně pruhovanou tkaninu, která se označovala jako golč, později kanavač, kanvas a kanafas.

³⁹² Tkalci smíšeného díla neboli barchaníci či barchentníci tkali barchan, když do lněné látky zanášeli bavlnu.

³⁹³ JANOTKA, M. a K. LINHART. *Zapomenutá řemesla*, s. 72.

³⁹⁴ Brtpichlavec.sweb.cz: Řemesla a činnost: Cajkáf. [online]. [cit. 2016-06-03]. Dostupné z: <http://brtpichlavec.sweb.cz/ves/remesla/remesla2.htm>

³⁹⁵ WINTER, Z. *Řemeslo a živnost 16. věku v Čechách*, s. 619.

V roce 1739 v Horažďovicích a okolí působilo 23 mistrů tkalců, cajkářů a mezuláníků. Tento cech zde tak byl po řeznících druhý nejpočetnější.³⁹⁶ Většina mistrů však pocházela z okolních vesnic. Cech tkalců byl ve městě založen v roce 1708, kdy získal artikule od cechu tkalců v Kašperských Horách.³⁹⁷ Cechovní artikule byly na svoji dobu obvyklé, některá ustanovení však mohla vyznívat zvláště. Například cechmistrů měli dávat pozor na to, aby plátno bylo děláno přesně na pět čtvrtin šířky, jinak hrozila pokuta. Dále se nový mistr musel rok obejít bez učedníka. Tkalcovskému řemeslu se na Horažďovicu dařilo dobře. O tom svědčí to, že v okolních vsích ještě na počátku 20. století lidé tkali na stavech.³⁹⁸

5.12 Cech kovářů, kolářů, bednářů³⁹⁹ a sedlářů

V 16. století se kovářova práce soustředila na výrobu seker, srpů, kos, pantů, lopat a hřebíků. Také se zabývali kováním koní a vozů.⁴⁰⁰ Kováři se často sdružovali v cechu s koláři, což platí i pro Horažďovice. Kováři a koláři měli mezi sebou rozdělenou práci tak, že kolář vyrobil vůz a kovář ho okoval. V 16. století se dokonce potvrzuje, že kovář je povinen koláři vůz okovat, ale že kovář s vozy nesmí obchodovat. Koláři vyráběli, jak název napovídá, kola k vozům a často i celé vozy s nápravami. Bednáři byli řemeslníci zhotovující dřevěné nádoby, především sudy, vědra, kádě, necky apod.⁴⁰¹ Sedláři povlékali a pobíjeli dřevěná sedla kůží nebo jinou látkou. Dále vyráběli koňskou výstroj, čímž se přibližovali k uzdařskému řemeslu.⁴⁰² V menších městech byli sedláři většinou v malém počtu, proto se přidávali do spolku s jinými cechy, tak jako v Horažďovicích.

Tato čtyři řemesla se v Horažďovicích vyskytovala minimálně od 16. století, ale samotný cech byl založen zřejmě až na počátku 17. století. Cechovní artikule pocházejí z roku 1731. Sedlářské řemeslo se z počátku do cechu neorganizovalo. Sedláři do cechu přistoupili až v 19. století, kdy se objevují v cechovních knihách. Podle soupisu cechů z roku 1739 bylo v Horažďovicích 12 mistrů kovářů, 2 mistři koláři a 4 mistři bednáři.⁴⁰³

³⁹⁶ SOKA Klatovy. AF Cech řezníků Horažďovice. EL NAD 2188. Výkaz cechů v Horažďovicích, 1739, ukn. 11, inv. 14.

³⁹⁷ TAMTÉŽ, č. inv. 2.

³⁹⁸ NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 213.

³⁹⁹ Bednáři dříve zvaní bečváři.

⁴⁰⁰ WINTER, Z. *Řemeslo a živnost 16. věku v Čechách*, s. 448.

⁴⁰¹ TAMTÉŽ, s. 564-566.

⁴⁰² WINTER, Z. *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v 14. a 15. století*, s. 446.

⁴⁰³ SOKA Klatov. AF Cech kovářů, kolářů, bednářů a sedlářů Horažďovice (1723)1731-1860(1867). EL NAD 2179, AP č. 575.

5.13 Cech truhlářů, sklenářů, zámečnicků, puškařů⁴⁰⁴ a hodinářů⁴⁰⁵

Truhlářství vzniklo odloučením od tesařství někdy ve 12. století. Mezi jejich základní nástroje patřila sekera, pila, dláta, teslice, pořízy a nebozezy. Truhláři vyráběli především nábytkové doplňky, okna, sbíjeli vrata a taflovali stropy a stěny.⁴⁰⁶ Mezi jejich hlavní náplň práce patřila výroba stolů, což můžeme sledovat tím, že až do 16. století se jim říkalo „stolaři“. Sklenářské řemeslo se z hlediska náplně práce dělilo na dvě odvětví. Sklenáři vsazovali skleněné tabulky a kolečka do okenních rámců a dále obchodovali se skleněným zbožím dodávané z hutí, ve kterých pracovali skláři.⁴⁰⁷ Z kovářského řemesla se během 14. století oddělili zámečníci, kteří vyráběli zámky, klíče, panty a háky. Ze zámečnicků se poté odštěpili puškaři a hodináři.⁴⁰⁸ Puškař vyráběl železné a bronzové pušky.⁴⁰⁹ Hodinář sestavoval věžní hodiny pro kostely, radnice a zámky. V 16. století se hodináři rozdělili na hodináře velkých a malých hodin.⁴¹⁰

K založení tohoto cechu došlo v Horažďovicích někdy kolem roku 1731, kdy získal cechovní artikule od pražských mistrů. Nicméně tato řemesla fungovala ve městě již mnohem dříve. V roce 1739 byl ve městě 1 mistr sklenář, 3 mistři zámečníci a 5 mistrů truhlářů. Hodináři a truhláři přistoupili do cechu až v průběhu 19. století.⁴¹¹ Ve městě působil i cech tovaryšů, který měl své vlastní artikule. Zámečnický tovaryš například nemohl bez vědomí mistra komukoliv otvírat zámky. Tovaryši nesměli soukromě přijmout žádnou zakázku.⁴¹²

5.14 Cech zedníků, kameníků a tesařů

Tato řemesla měla vždy velký význam a byla početně rozšířená. Kameník hotovil sochy, náhrobní kameny, ostění dveří a oken, sloupy a různé kamenné ozdoby. Zedník stavěl základy, zdi, schody a domovní štíty.⁴¹³ Tesařství je jedno z nejstarších řemesel. Tesaři dělali krovy, často stavěli i celé domy, sruby a mosty. Některé jejich činnosti jim postupně přebrali

⁴⁰⁴ Puškař nebo také ručnickář. Podle zápisu v cechovních knihách puškaři přistoupili do cechu v roce 1835.

⁴⁰⁵ Hodinář nebo také orlojník. Podle zápisu v cechovních knihách hodináři přistoupili do cechu v roce 1832.

⁴⁰⁶ JANOTKA, M. a K. LINHART. *Zapomenutá řemesla*, s. 121.

⁴⁰⁷ WINTER, Z. *Řemeslo a živnosti 16. věku v Čechách*, s. 524.

⁴⁰⁸ TAMTÉŽ, s. 451.

⁴⁰⁹ TAMTÉŽ, s. 464.

⁴¹⁰ JANOTKA, M. a K. LINHART. *Zapomenutá řemesla*, s. 157.

⁴¹¹ SOKA Klatovy. AF Cech truhlářů, sklenářů, zámečnicků, puškařů a hodinářů Horažďovice 1731-1860(1893). EL NAD 2193, AP č. 582.

⁴¹² NĚMEC, K. *Dějiny města Horažďovic*, s. 208.

⁴¹³ WINTER, Z. *Řemeslo a živnosti 16. věku v Čechách*, s. 49.

truhláři, mlynáři a sekerníci.⁴¹⁴ Zedníci, kameníci a tesaři se většinou sdružovali do jednoho cechu, protože se podíleli na stavbě domů.⁴¹⁵

První zprávu o cechu zedníků, kameníků a tesařů v Horažďovicích přináší generální cechovní patent z roku 1731. O činnosti tohoto cechu vypovídá jen málo pramenů, cechovní artikule z roku 1739 a korespondence s magistrátem z roku 1767.^{416 417} V jedné z regulí například stálo: „*Žádný nesmí od díla odcházeti a se toulati, nýbrž s sebou potravu ráno vzíti.*“⁴¹⁸ Také se dochovala žádost tesařů z roku 1785 radě města Horažďovic o zakročení proti tesařskému mistru Janu Vaníčkovvi ze vsi Kozlova, který jim přebírá práci k jejich škodě.⁴¹⁹ Další informace jsou až z 19. století.

5.15 Další cechy

V Horažďovicích dále působil cech punčochářů, kteří vyráběli pletené punčochy na tkalcovském stavu. Toto řemeslo se poprvé objevuje v 16. století, ale šířilo se převážně až během 17. století.⁴²⁰ Cech punčochářů byl v Horažďovicích založen pravděpodobně v roce 1685, kdy získal privilegia. Archivní prameny o činnosti cechu prakticky nemluví. Dle berní ruly z roku 1654 byli v Horažďovicích 4 mistři punčocháři.⁴²¹ V cechovních artikulích z roku 1739 je zapsáno 8 mistrů.⁴²² Punčocháři v Horažďovicích pravděpodobně výrazně neprosperovali. O tom svědčí to, že v roce 1738 rada města udělila povolení punčocháři Rudolfovi Müllerovi k provozování žebroty.⁴²³

V Horažďovicích byl pravděpodobně od roku 1610 i cech nožířů, kdy mistři nožířského cechu v Praze propůjčili práva cechu nožířů v Horažďovicích.⁴²⁴ Z důvodu nedostatku archivních pramenů však vývoj tohoto cechu nelze dále sledovat. Ve městě zřejmě působil i cech barvířů, ale jeho existenci nelze z archivního materiálu nijak doložit. V Horažďovicích fungoval také cech polních mistrů, jejichž činnost rovněž není možné nějak sledovat.

⁴¹⁴ Sekerníci se ustanovili v samostatné cechovní řemeslo v 17. století.

⁴¹⁵ WINTER, Z. *Řemeslo a živnost 16. věku v Čechách*, s. 568.

⁴¹⁶ Karel Němec v *Dějínách města Horažďovic* uvádí, že zednický cech byl roku 1767 sloučen se zámečníky. Ještě téhož roku se však horažďovický magistrát přimluvil u vrchnosti za odloučení zedníků od zámečníků.

⁴¹⁷ SOKA Klatovy. AF Cech zedníků, kameníků a tesařů Horažďovice 1731-1767. EL NAD 2194, AP č. 581.

⁴¹⁸ ŠIMON, E. *Horažďovice: Proměny města 1292-1992*, s. 46.

⁴¹⁹ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Katalog 1529-1786, K 2142, č. inv. 705.

⁴²⁰ WINTER, Z. *Řemeslo a živnost 16. věku v Čechách*, s. 632.

⁴²¹ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Berní rula města Horažďovic, 1654, K 63, č. inv. 107.

⁴²² SOKA Klatovy. AF Cech řezníků Horažďovice. EL NAD 2188. Výkaz cechů v Horažďovicích, 1739, ukn. 11, inv. 14.

⁴²³ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Katalog 1529-1786, K 1197, č. inv. 685.

⁴²⁴ SOKA Klatov. AF Cech nožířů Horažďovice 1610. EL NAD 2184, AP č. 570. č. inv. 1.

Tento počet řemesel samozřejmě není konečný. Řemesel bylo v Horažďovicích vícero, ale není o nich mnoho dokladů. Je však jisté, že zde také působili mydláři, uzdaři, provazníci, mošnáři a lazebníci. Některá řemesla vykonávaly i ženy. Například v roce 1654 je připomínána jistá mydlářka Kateřina Millerová.⁴²⁵

⁴²⁵ SOKA Klatovy. AM Horažďovice. Berní rula města Horažďovic, 1654, K 63, č. inv. 107.

6 Závěr

V bakalářské práci jsem se nejdříve věnoval historii Horažďovic, protože se nelze zabývat hospodářskými poměry bez znalostí širších souvislostí. Soustředil jsem se zejména na majitele panství a jimi udělená privilegia. Neopomenuta nezůstala třicetiletá válka, která byla hlavním milníkem raného novověku a výrazně se promítla na stavu městského hospodářství v Horažďovicích. Město bylo několikrát postiženo požáry a drancováním procházejících vojsk. Byl jsem proto překvapen, že regionální literatura, ze které jsem čerpal, se o dopadech třicetileté války částečně vyjadřuje v pozitivním duchu. Tento výklad je dán tím, že především Němcova monografie je již staršího data. O špatné hospodářské situaci města se můžeme přesvědčit z vydaných ochranných listů pro město Horažďovice, nebo z výsledků vyšetřovací komise sestavené za účelem výběru daní, která dokládá mnohá zničená stavení a úbytek obyvatelstva. Tuto špatnou situaci dokumentují také četné žádosti města o snížení či prominutí daní nebo prosby o odpuštění dluhů. Podobné žádosti však byly celkem běžné i v celém 18. století. Je proto s podivem, že město i v časech finanční tísně dokázalo rozmnožovat majetek, např. nákupem rybníků a lesů. Po požárech zničené domy byly rovněž rychle znovu postaveny.

Důležitou složkou hospodářství v Horažďovicích byly rybníky, lesy, pole, louky, mlýny, pivovar a mnoho dalšího. Z tohoto majetku plynuly do městské pokladny značné příjmy. Na samotné mlýny jsem se soustředil o něco více, jelikož jich v Horažďovicích bylo celkem 7 a mají nezanedbatelnou historickou hodnotu. Některé z nich jsem i navštívil a jejich podoba je zachycena v obrazové příloze.

V závěrečné části jsem se zabýval řemesly a cechy. Tato činnost mě asi nejvíce naplňovala. Cechy postihl v období raného novověku bouřlivý vývoj, který znamenal jejich rozkvět a také úpadek, který byl dovršen v polovině 19. století, kdy byly cechy zrušeny. Dovolím si opět vyzdvihnout dvě opravdu již starší publikace Zikmunda Wintera, které byly pro studium cechů velmi přínosné, a práce s nimi mě obohatila. Mnoho poznatků jsem také získal v Městském muzeu v Horažďovicích, kde se cechům věnuje značná část expozice. Vzhledem k velikosti města bylo v Horažďovicích cechů poměrně dost. S ohledem na toto zjištění a poměrně bohatou základnu informací by bylo možné se tomuto tématu věnovat i samostatně.

Seznam pramenů a literatury

Prameny

Fond: AM Horažďovice sign. XV/B/1 Muzeum.

Státní okresní archiv Klatovy. Fond: Archiv města Horažďovic. Berní rula města Horažďovic, 1654, K 63, č. inv. 107.

Státní okresní archiv Klatovy. Fond: Archiv města Horažďovic. Dílčí inventář 1350 – 1945.

Státní okresní archiv Klatovy. Fond: Archiv města Horažďovic. Katalog 1529 – 1786.

Státní okresní archiv Klatovy. Fond: Archiv města Horažďovic. Liber memorabilium (1371) 1454 – 1599, inv. č. 54, fol. 366.

Státní okresní archiv Klatovy. Fond: Archiv města Horažďovic. Manuál purkmistrovský 1700-1719, č. inv. 92.

Státní okresní archiv Klatovy. Fond: Cech kovářů, kolářů, bednářů a sedlářů Horažďovice (1723)1731-1860(1867). EL NAD 2179, AP č. 575.

Státní okresní archiv Klatovy. Fond: Cech kožešníků Horažďovice 1513-1860(1866). EL NAD 2181, AP č. 576.

Státní okresní archiv Klatovy. Fond: Cech krejčíků Horažďovice 1724-1829. EL NAD 2182, AP č. 569.

Státní okresní archiv Klatovy. Fond: Cech nožířů Horažďovice 1610. EL NAD 2184, AP č. 570.

Státní okresní archiv Klatovy. Fond: Cech řezníků Horažďovice. EL NAD 2188. Výkaz cechů v Horažďovicích, 1739, ukn. 11, inv. 14.

Státní okresní archiv Klatovy. Fond: Cech soukeníků Horažďovice 1586-1832. EL NAD 2190, AP č. 571.

Státní okresní archiv Klatovy. Fond: Cech ševců Horažďovice (1627)1701-1854. EL NAD 2191, AP č. 578.

Státní okresní archiv Klatovy. Fond: Cech truhlářů, sklenářů, zámečníků, puškařů a hodinářů Horažďovice 1731-1860(1893). EL NAD 2193, AP č. 582.

Státní okresní archiv Klatovy. Fond: Cech zedníků, kameníků a tesařů Horažďovice 1731-1767. EL NAD 2194, AP č. 581.

Literatura

BĚLINA, Pavel et al. *Dějiny zemí koruny české II*. 2. opr. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1993. ISBN 80-85192-60-8.

BIRNBAUMOVÁ, Alžběta. *Horažďovice: Poklady národního umění*, sv. 32. Praha: Umělecká beseda Praha, 1941.

CIHLÁŘ, Tomáš. *Pošumavské pivovary: po stopách starých pivovarů a pivovárků západního Pošumaví aneb od Albrechtic až do Žichovic*. 1. vyd. Sušice: Radovan Rebstöck, 2003. ISBN 80-85301-90-3.

ČORNEJ, Petr et al. *Dějiny zemí Koruny české I*. 2. opr. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1993. ISBN 80-85192-59-4.

HORA, Josef V. *Prácheň: hora, hradiště, hrad*. Horažďovice: Prácheňsko, 2009. ISBN 978-80-254-6202-7.

JANÁČEK, Josef. *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*. 1. vyd. Praha: SPN, 1963.

JANOTKA, Miroslav a Karel LINHART. *Řemesla našich předků*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1987.

JANOTKA, Miroslav a Karel LINHART. *Zapomenutá řemesla: vyprávění o lidech a věcech*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1984.

KLEMPERA, Josef. *Vodní mlýny v Čechách V*. 1. vyd. Praha : Libri, 2002. ISBN 80-7277-100-0.

NĚMEC, Karel. *Dějiny města Horažďovic*. 1. vyd. Horažďovice : Okrašlovací spolek, 1936.

PETRÁŇ, Josef et al. *Dějiny hmotné kultury. Díl II (2). Kultura každodenního života od 16. do 18. století*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo kultury ČR a Vydavatelství Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-086-6.

POLIŠENSKÝ, Josef. *Třicetiletá válka a český národ*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1960. Živá minulost (Naše vojsko).

PROCHÁZKA, Vladimír. *Poddanská nemovitost v pozemkových knihách 16. a 17. století*. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd, 1963.

ŠIMON, Eduard. *Horažďovice: proměny města 1292-1992*. 1. vyd. Horažďovice: Městský úřad, 1990. ISBN 80-900062-3-X.

WINTER, Zikmund. *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v 14. a 15. století*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1906.

WINTER, Zikmund. *Řemeslo a živnosti 16. věku v Čechách*. 1. vyd. Praha : Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1909.

WINTER, Zikmund. *Zlatá doba měst českých*. 2. vyd. Praha: Odeon, 1991. ISBN 80-207-0244-X.

700 let města Horažďovic: [1292-1992] : program oslav. [Horažďovice: [s.n.], 1992]. ISBN 80-238-2926-2.

Studie ve sbornících a časopisech

GABRIEL, František. Obchod se solí v Čechách v době od 17. do počátku 19. století. In *Rozpravy Československé akademie věd. Řada společenských věd*. Praha: Academia, 1967, roč. 77, seš. 12. s. 76.

STAŇKOVÁ, Lucie. Podzámecký mlýn. In *Horažďovický obzor*. [online]. 21. 12. 2007, roč. 10(28), č. 12, s. 13. [cit. 2016-06-13]. ISSN 1802-7741.

Dostupné z: <http://obzor.muhorazdovice.cz/Data/2007/prosinec.pdf>

ŠIMON, M. Stalo se před 110 lety. In *Horažďovický obzor*. [online]. 27. 10. 2005, roč. 8(26), č. 10, s. 15. [cit. 2016-06-13]. ISSN 1802-7741.

Dostupné z: <http://obzor.muhorazdovice.cz/Data/2005/rijen.pdf>

ŠLECHTA, Jindřich. Kapitoly z dějin řeznického cechu. In *Horažďovický obzor* [online]. 22. 12. 2006, roč. IX. (XXVII.), č. 12, s. 16-17. [cit. 2016-06-13]. ISSN 1802-7741.

Dostupné z: <http://obzor.muhorazdovice.cz/Data/2006/prosinec.pdf>

Online zdroje

Brtpichlavec.sweb.cz: Řemesla a činnost: Cajkář. [online]. [cit. 2016-06-03].

Dostupné z: <http://brtpichlavec.sweb.cz/ves/remesla/remesla2.htm>

Ceske-tradice.cz: České tradice z dob dávných i našich: Pekař. [online]. [cit. 2016-06-05].

Dostupné z:

http://www.ceske-tradice.cz/tradice/rodinne-zvyky/_zobraz=pekar/_zobraz=pekar

Dejepis.com: Třicetiletá válka. [online]. [cit. 2016-01-10].

Dostupné z: <http://www.dejepis.com/ucebnice/tricetileta-valka/>

Encyklopedie Leporelo.info: Toleranční patent. [online]. [cit. 2016-06-11].

Dostupné z: <https://leporelo.info/tolerancni-patent>

Historie PROUDu: PROUD - Envicentrum Podbranský mlýn: Historie Podbranského mlýna. [online]. [cit. 2016-06-13]. Dostupné z: <http://envicentrum-podbransky-mlyn.webnode.cz/o-projektu/>

Městské muzeum Horažďovice: Stálá expozice městského muzea. [online]. [cit. 2016-06-10]. Dostupné z: <http://www.muzeumhd.cz/index.php/stala-expozice-mestskeho-muzea/>

Městys Kolinec: Dějiny města Horažďovic. [online]. [cit. 2016-06-14]. Dostupné z: <http://www.sumavanet.cz/kolinec/fr.asp?tab=snet&id=443&burl>

Prácheňsko: Rýžování zlata. [online]. [cit. 2016-06-15]. Dostupné z: http://prachensko.hostuju.cz/left_panel/11/11-1.html

Rosenauerův mlýn – Kemp na řece Otavě: Rosenauerův mlýn. [online]. [cit. 2016-06-14]. Dostupné z: <http://rosenauer.unas.cz/mlyn.htm>

Rozhlas.cz: Řemesla na západě Čech: pekařství. [online]. [cit. 2016-06-05]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/plzen/publicistika/zprava/remesla-na-zapade-cech-pekarstvi--1094860>

Rybicky.net: Perlorodka říční. [online]. [cit. 2016-06-10]. Dostupné z: http://rybicky.net/atlasostatnich/perlorodka_ricni

SDH Horažďovice: Historie města. [online]. [cit. 2016-05-23]. Dostupné z: <http://www.sdhhorazdovice.estranky.cz/clanky/horazdovice/historie-mesta.html>

Sumavanet.cz: Dějiny města Horažďovic. [online]. [cit. 2016-06-14]. Dostupné z: <http://www.sumavanet.cz/kolinec/fr.asp?tab=snet&id=443&burl>

Svet-piva.cz: Historie pivovarnictví v České republice. [online]. [cit. 2016-05-27]. Dostupné z: <http://www.svet-piva.cz/clanky-o-pivu/2012/10/12/historie-pivovarnictvi-v-ceske-republice/>

Svihov.blog.cz: Půta Švihovský z Rýzmběrka a ze Skály (po 1446 - 1504). [online]. [cit. 2016-05-26]. Dostupné z: <http://svihov.blog.cz/0803/puta-svihovsky-z-ryzMBERKA-a-ze-skaly-po-1446-1504>

Summary

The bachelor thesis is focused on the economic conditions in Horažďovice in early modern times. The study is divided into four main parts. The first of them tries to describe the history of Horažďovice till the end of the 18 century. This chapter is written because some historical events had an influence for the economy. That includes especially the thirty-year war. The war had an impact not only for economy but also for whole society. The first part also describes changes of seigniorial administration – particularly Bavoři from Strakonice, Švihovští from Rýzmbek, Šternberks and the clan of Löwenstein.

The next three parts are the center of this thesis. The second part describes economic situation in a limited time period. I concentrated on town's revenues and expenses in the next part. I was able to determinate from this information if the town prosper or not. I also covered the town immovable property. This property was included in subsections of the town's revenues and expenses because the profit of this property was the main part of the towns's finances. I devoted special attention to local mills. These mills shaped the Horažďovice in early modern times. They also have a rich history.

The fourth part is concerned on crafts and guilds. The crafts and guilds were very important for the town in early modern times. They supported the growth of the town and the life of every town citizen. I focused on description of separate crafts in every guild. I described the history of each specific guild organization in Horažďovice.

Seznam obrazových příloh

Příloha 1 – Kopie Willenbergovy perokresby z roku 1602.

Zdroj: Foto autor, 2016.

Příloha 2 – Kostel sv. Petra a Pavla.

Zdroj: Foto autor, 2016.

Příloha 3 – Radnice.

Zdroj: Foto autor, 2016.

Příloha 4 – Zámecký pivovar z roku 1869. Předcházel mu panský pivovar, založený v roce 1570 za Václava Švihovského z Rýzmběrka.

Zdroj: Foto autor, 2016.

Příloha 5 – Podzámecký mlýn.

Zdroj: Foto autor, 2016.

Příloha 6 – Rosenauerův mlýn.

Zdroj: Foto autor, 2016.

Příloha 7 – Podbranský mlýn.

Zdroj: Foto autor, 2016.

Příloha 8 – Reliéf na zdi Podbranského mlýna.

Zdroj: Foto autor, 2016.

Příloha 9 – Masné krámy.

Zdroj: Foto autor, 2016.

Příloha 10 – Trhová ulice – jedna z nejstarších ulic v Horažďovicích. Během trhů se zde prodával dobytek.

Zdroj: Foto autor, 2016.

Příloha 11 – Prácheňská ulice – dříve zvaná Zelená ulice. Během trhů se zde prodávala zelenina.

Zdroj: Foto autor, 2016.

Příloha 12 – Cechovní truhla mistrů pekařů z roku 1706.

Zdroj: Foto autor, 2016.

Příloha 13 – Cechovní truhla mistrů kožešníků.

Zdroj: Foto autor, 2016.

Příloha 14 – Cechovní truhla mistrů tesařů, datována 1767.

Zdroj: Foto autor, 2016.

Příloha 15 – Nůžky na postřihování sukna.

Zdroj: Foto autor, 2016.

Příloha 16 – Pohřební prapor cechu puškařského.

Zdroj: Foto autor, 2016.

Příloha 17 – Pohřební prapor cechu truhlářského.

Zdroj: Foto autor, 2016.

Příloha 18 – Hodinový věžní orloj zhotoven roku 1754 kovářem Janem Honerem z Bechyně. V kostele sv. Petra a Pavla byl v provozu do roku 1934.

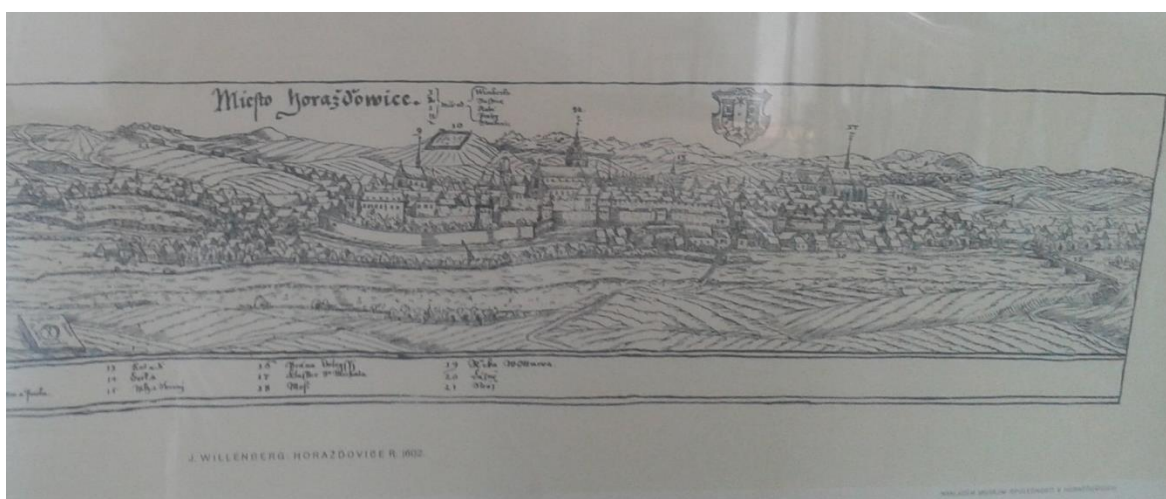
Zdroj: Foto autor, 2016.

Příloha 19 – Generální cechovní artikule z roku 1739.

Zdroj: Foto autor, 2016.

Příloha 20 – Matrice zhotovená Josefem Dobředělejem roku 1677. Motiv rytíře na koni je renesanční, hlavičky v obrubě jsou raně barokní.

Zdroj: Foto autor, 2016.

Příloha 1 – Kopie Willenbergovy perokresby z roku 1602

Příloha 2 – Kostel sv. Petra a Pavla

Příloha 3 – Radnice

Příloha 4 – Zámecký pivovar z roku 1869. Předcházel mu panský pivovar, založený v roce 1570 za Václava Švihovského z Rýzmburka

Příloha 5 – Podzámecký mlýn

Příloha 6 – Rosenauerův mlýn

Příloha 7 – Podbranský mlýn

Příloha 8 – Reliéf na zdi Podbranského mlýna

Příloha 9 – Masné krámy

Příloha 10 - Trhová ulice – jedna z nejstarších ulic v Horažďovicích. Během trhů se zde prodával dobytek

Příloha 11 – Prácheňská ulice – dříve zvaná Zelená ulice. Během trhů se zde prodávala zelenina.

Příloha 12 – Cechovní truhla mistrů pekařů z roku 1706

Příloha 13 – cechovní truhla mistrů kožešníků

Příloha 14 – Cechovní truhla mistrů tesařů, datována 1767

Příloha 15 – Nůžky na postřihování sukna

Příloha 16 – Pohřební prapor cechu puškařského

Příloha 17 – Pohřební prapor cechu truhlářského

Příloha 18 – Hodinový věžní orloj zhotoven roku 1754 kovářem Janem Honerem z Bechyně. V kostele sv. Petra a Pavla byl v provozu do roku 1934

Příloha 19 – Generální cechovní artikule z roku 1739

Příloha 20 – Matrice zhotovená Josefem Dobředělejem roku 1677. Motiv rytíře na koni je renesanční, hlavičky v obrubě jsou raně barokní

